

Առաջնային հանդես

Հայակական արվեստ

www.armenianart.am

ARMENIAN ART · CULTURAL MAGAZINE · 1/2007 · ISSN 1829-0272

**Սահմանական
ժառանգականություն**

**Գեղարված
Բաշխնչառյան - 150**

**Նոր երգ նվիրված
Մովսես**
ՄԵԼԶՈՆՅԱՆԻՆ

**Հայ կերպարվեսի
երախտավորներ՝
Արա Սարգսյան,
Հովհաննես Փուլսման,
Սարգիս Սուրադյան,
Դարուին Թեֆելիկյան**

**Սքյուտբահայ
արվեստագետներ՝
Սարգիս Թոոսունյան
(Եզիդոսու),
Դիոնէ Հարությունյան
(Ծվեյցարիա)**

**Հայկական տարագին
նվիրված
իրատարակություն
Ժնեվամ**

**«Սուլինի»
իրատարակչությունը**

**Հերանոսական
տաճարի երեք
վերակառուցումը**

**Խորեն Պաշանի
հիմասակին**

Հրատարակիչ

Հայաստանի ազգային պատկերասրահ
Հայաստանի պատկերասրահ

Լրատվական գործունեություն**իրականացնող****«ՅՈՒԹ ՎՐՎԵՍ» ՍՊԸ**

Հասցեն՝ Երևան, Խանջյան 43, բն. 14

Պետական գրամցման վկայականի համարը՝
03Ա 053641, տրված՝ 20.03.2002 թ.

Գլխավոր խմբագիր՝ Կարեն ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆ

Թռղարկման պատասխանատու,
գործադիր տնօրեն Համիկ Գևորգյան

Խմբագրական խորհուրդ**Փարավոն Միրզոյան (նախագահ)**

Վարազդատ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ,
Արարատ ԱՂԱՍՅԱՆ, Մուրադ ՀԱՍՐԱԹՅԱՆ,
Մարտին ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ,
Համիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ,
Սերգեյ ԽԱՉԻԿՈՂՅԱՆ, Դանիել ԵՐԱԺԻՇՏ,
Սամվել ԽԱԼԱԹՅԱՆ, Արծվի ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Համակարգչային ձեւավորող

Վարդան ԴԱԼԱՐՅԱՆ

**Հրատարակվում է գիտական
համագործակցությանը**

- Մեսրոպ Մաշտոցի անվ. Մատենադարանի
- ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի
- ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի

**Հանդեսն ընդգրկված է ՀՀ ԲՈՀ-ի
«Ատենախոսությունների արդյունքների
տպագրության համար ընդունելի
ամսագրերի ցուցակում»**

Գրանցման վկայական՝ 01Մ000095

Դասի՝ 77789

Ստորագրված է տպագրության 11.05.2007

Ծավալը՝ 5 մանուլ

Տպարանակը՝ 500

Խմբագրության հասցեն

Երևան, Հանրապետության 32

Հեռախոս՝ (374 10) 52 3501

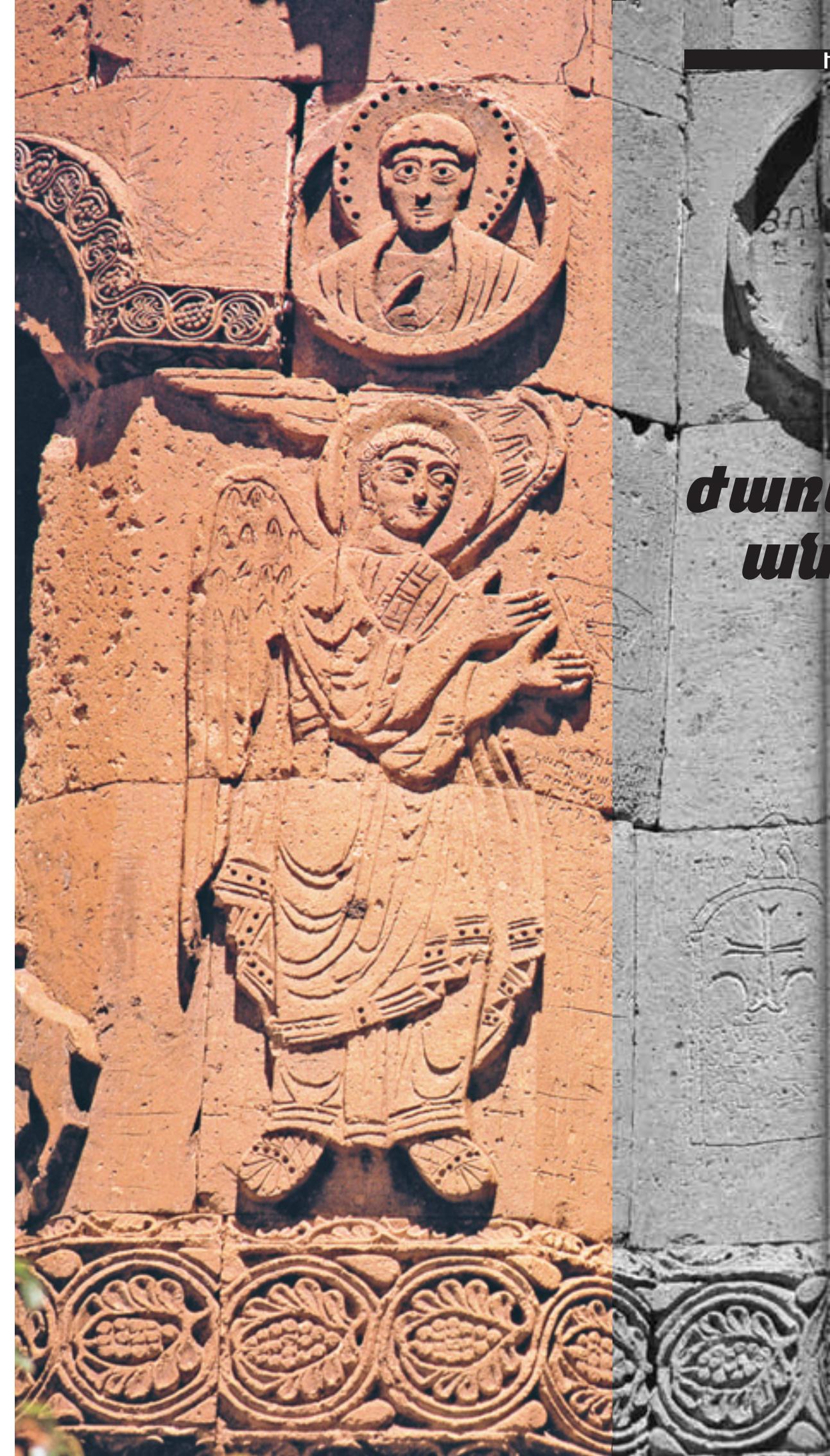
Խմբագիր՝ (374 91) 45 5347

տնօրեն՝ (374 91) 40 3215

Ֆաքը՝ (374 10) 56 3661

E-mail: hayart02@hotmail.com

Արտատպություն կատարելիս հղումը
«Հայ արվեստին» պարտադիր է:

Խմբագրական

Ֆրանսիայում Հայաստանի ժառանգականությունը ցուցահանդեսը «Սրբազն Հայաստան» ամուն էր կրում: Սեր ազգային ինքնամփությունը շոյոյ որբա՞ն տպավորիչ անվանում... Բայց ոչ միայն անունը, այլև միջոցառումների ողջ շուրջը, դրանց մասմակից պաշտոնատար անձանց բարձրագույն կարգը, ի վերջո ներկայացված արժեքների ընտրագույն լինելն իհարկե իրաշալի է, եւ Հայաստանի տարին Ֆրանսիայում իրոք որ տոն է մեզ համար, առաջին հերթին՝ մշակութային տոն:

պահպանել նշակութային ժառանգականությունը: Օրինակ, վաղ միջնադարում ստեղծած ու պահպանած խազագրությունը ուշ միջնադարում կորցրել ենք: Բայց եթե անցյալի կորուստներն ինչ-որ տեղ հասկանալի են, ինչ անուն տալ այսորվա կորուստներին ու բացրություններին: Օրինակ, հուշարձանների նկատմամբ անխնան վերաբերմունքի, իհն շինությունների վերաբերյալ օրենսդրական կամայական փոփոխության գոհ է դարձել մայրաքաղաք Երևանը, որը վերջին տարում մեղավոր ենք բոլորս:

Սեր բարեկամ ֆրանսիացիները նախ եւ առաջ մեր պատմությունն ու մշակույրը նկատի ունենալով Հայաստան անվանել են սրբազն Երկիր, կազմակերպել միջոցառումների մի խոչըն ծրագիր, որը, հավատացեք, ոչ միայն ճանաչողական, այլև նյութական առումով շահեկան է իրենց Երկրի համար: Սեր ոչ բարեկամ թուրքիան ակամա չկարողանալով անտեսել այդ նոյն արժեքներն ու հանգանանքները, նորոգել է Աղթամարի Եկեղեցին: Երկուսն էլ վարկել են իրատեսրեն: Մինչդեռ մենք մշակույրին տեղ կանգնելու եւ նրանց իրական արդյունք քաղելու հարցերում դեռ գտնվում ենք զգացնության դաշտում: Պատրանքների ժամանակը վաղուց անցել է եւ եկել է մտածված գործելու ժամանակը:

Կ. Մաքետույան

Իհներին գրկվել է 18-19-րդ դդ. եւ 20-րդ դ. առաջին կեսի մի շարք կառույցներից, վերջնականապես կորցմելով իհն քաղաքի դիմագիծը: Այսօր իսկ Հանրապետության հրապարակի մոտ գտնվող Հայաստանի առաջին հանրապետության կառավարության շենքը (Հանրապետության փողոց) հայտնվել է աղճատման վտանգի առջև: Այստեղ նախատեսվում է իհն կառույցի վրա ավելացնել 2 հարկ:

Մյուս ոլորտներում վիճակն ավելի լավ չէ, բայց մանրամասնությունների մեջ չխորանանք: Իրո-

Արքանդի Ա. Խաչ. Արան և Եկեղեց

Awichugwinjwun

Մեծարդություն

«մենքը» զանգվածը
մեծարելու նշան չէ,
պարզապես մեր
հետապնդած
բովանդակության
մեջ նույնպիսի
դերակատարություն
ունի, որքան
մեծանուն
գեղանկարչի
անուն:

Գետրդ Բաշինջառյանը լուսավոր մի մարդ էր, լուսատու մի աստղ ամբողջ Կովկասում։ Կյանքն ապրեց արվեստի հսկա-կան մշակի ճաման։ Հայերը, վրացները, ռուսները նրան գնահատեցին այնքան բարձր, որ նրա անոնց ոչ միայն գեղարվեստի, այլև բարոյականության, մեծահոգության, լայնախոհության առանձին աստիճան էր խորհրդանշում։ Անշուշտ, 1910-ական թվականներին այդ անունը թիֆլիսում դահդարյուն վերածվեց բուրժուա-լիսն ճայռակի հանրություն ունեցած առաջնական անդամական ազգային ակադեմիա։

այդ հայելին եւ մի խելահեղ ու անմիտ վազք դեպի նյութի թագավորություն։
Ահա թե ինչու է կարեւոր «մենքը»։ Թե չէ ասել, թե «մի աստղ հայտնվեց 20-րդ դարասկզբի հայ պոեզիայի երկնակամարում։ Դա Վահան Տերյանի աստղն էր», պապս էլ գիտեր։ Իսկ այդ աստղերի լուսը մեզ հասա՞վ, թե՞ ոչ, մենք այդ մշակույթի կրո՞ղն ենք, թե՞ Ով որ ինձ կիսակածառի, քող սպիտակ թղթի վրա երկու հայերեն նախադասություն գրի։ Ոչ, ոչ։ Թող նեղություն չկրի։ Թող Վերցնի այսօրվա բազմաթիվ, բազմաքանակ թերերի, ամսագրերի որեւէ մի էջ, մի խոսք ու համեմատի Յովհաննես Խան-Մասեհյանի կամ Մուրացանի, չեմ ասում Նարեկացու, Վարուժանի, Զարենցի փառահեղ հայերենի հետ։ Դժբախտաբար, մի մեծ անդունդ է գոյացել

այսօր անում են Հերման Նիշը եւ
ուրիշները:

Այդ իմաստով Բաշինջայա-
նը համեստ է եւ իսկապէս հետա-
մնաց: Նա 1899-ին շատ կարծ
մի ժամանակով ինքնարերա-
բար Փարիզում մոտեցավ իմպրե-
սիոնիզմի «դրամն», բայց ներս
չմտավ, ինչպես Եղիշե Թաղեւո-
սյանը: Երբ 1910-ին Բաշինջայա-
նը ռուս ակադեմիստ-ռեալիստի
նման նկարում էր Սեւանը կամ
Արարատը, Փարիզում վաղուց
արդեն հայտնվել էին պոստիմպ-
րեսիոնիստները, սիմվոլիստները,
ֆուվերը (Մատիսի խումբը), խորա-
նարդապաշտները, Կանոնինսկին
ստեղծել էր իր վերացական ջրա-
ներկ բուլղը: Բաշինջայանը չկա-
րողացավ իր ուսուցիչների գծած
սահմանից այն կողմ անցնել, ինչ-
պես դա արեցին չափավոր բայլե-
րով Սուլբենյանցն ու Թաղեւոսյա-

գԵղանկարչություն

Նը: Ոչ միայն նա չփորձեց ցատկել,
այլև բոլորովին չեր պատկերաց-
նում այնպիսի մի թռիչք, որ 1910-
ական թվականներին հատկապես
մոսկվացիները տեսան Մարտի-
րոս Մարյանի պատկերներում:

Սակայն այս հանգամանքը նա-
զաքափի չի փոքրացնում Գետրդ
Բաշինջաղյանի դերն ու նշանա-
կությունը հայ արվեստի, նաև Կով-
կասի, Թիֆլիսի քաղաքային մշա-
կույթի առաջնորացի համար:

Ստեփանոս Ներսիսյանը
յորանասունվեց տարեկան էր,
երբ Թիֆլիսում 1883-ին այցելեց
Բաշխնջառյանի ցուցահանդեսը:
«Աստվածային կայս կա», - փաս-
տեց ծերունազարդ նկարիչը: Նրա
«Մեսրոպ Մաշտոց», «Խնճույքը
Քոի ափին» նկարները բավական
են, որպեսզի 19-րդ դարի 2-րդ
կեսին հայ կերպարվեստը որոշ հե-
լուսաբերություն ներկայացնի: Յա-

մաքրություն սպազմացը... և
մենայն հեպս, Ներսիսյանի պատ-
կերները կամքում էին մասնագի-
տական կրթություն չունեցող Յա-
կոր Յովնաթանյանի դիմանկարնե-
րը տարբեր երկրների ակադեմի-

tl utuf

Արարատ, 1912 թ.

աներն ավարտած հայ գեղանկարչութերի արվեստին: Բաշխնջառյանը Ներսիսյանի համեմատությամբ կարեւոր մի աստիճան էր. առանց նրա բնապատկերների դատարկ պիտի մնար հայ կերպարվեստի

վորոշակի ժամանակահատվածը: Մանավանդ եթե նկատի ունենք, որ առաջին մասնագիտական կրթություն ստացած զեղանկարիչն էր, որ անմիջական շփումով պատկերեց հայրենի բնության գոլոտիկի անկյունները: Բաշխնջապանի լավագույն նկարները այսօր էլ չեն կորցրել իրենց բարձրությունը: Նրանցում մենք տեսնում ենք ինեղինակի ենթագիտակցական մղումը ակադեմիականությունից դեպի իրապաշտական գեղեցկությունը խորանալու, իսկ երբեմն՝ նաև ինքանալու այս տարածությունից նույնպես, դեպի անծանոթ կողման:

Բաշինջաղյանը դպրոց է պար-
կեցտության, աշխատասիրության,
շարոյականության, մտավորակա-
նության:
«Միջահասակ եք՝ նուրբ, հա-

մաշափ կազմվածքով եւ գեղեցիկ պլոտով, - նկարչին հիշում է Ստեփանան Զորյանը, - որը զարդարված է գամգրածե, բայց արդեն ալետառն մագերի պսակով: Եթի իր մանար, փութեան քայլերով եւ ուշա-

ի հայացքով անցնում էր Թիֆ-
ի գլխավոր (նախկին Գոլովի-
լի) այժմյան Ռուսավավելի պողո-
յուով մեծ բազմության մեջ, նա
քի էր ընկնում իր կիրք շարժու-
ով եւ փոքր-ինչ երազուն նայ-
ծքով, ուստի եւ նրան տեսնողը
իշ բան չէր կարող ենթադրել,
ու ոչ միայն այն, որ այդ մարդն
վեստագետն է: Այնքան պրոֆե-
սուն իր կնիքն էր դրեւ նրա վրա՝
որ զգայունություն, դիտող աչք
արտիստիկ մաներուներ...

Գուցե եւ այդ ամենը բնածին էր կապված չեղ պրոֆեսիայի հետ, մենայնդեպս նա հարաբերութենակի մեջ էլ կիրք էր, նրբան- տ ու համակրելի. բավական էր անգամ խոսելի հետո եւ այնու- ոնեւ հարզանքի ու համակրան- գգացումներով էիր տոգորվում կի նա»:

Հույս ունեմ, որ ընթերցողը
ոի, թե ինչպիսի բանաստեղծու-
թն է ձոնել Նրան Թունանյանը,
պես են Նրա մասին արտահայ-
ել Գրիգոր Արքունին, Պետրոս
ամյանը, Շիրվանզադեն, Ավե

ք Իսահակյանը, Թիֆլիսում
լրող վրացի, ուստի արվեստա-
ները:
Գեւորգ Բաշինջաղյանը նկա-
լովկասյան այն ճանապարհ-
որ, որոնց միջոցով դանդա-

ՀՈՐԴԱՎԻ ԿՈՂՄԱՍՈՅԱ, 1880 թ.

դորեն ու համառությամբ արշավում էր քաղաքակրությունը նահապետականության վրա: Նրա հոգին նույնանուահապետական էր, եւ նա պաշտում էր Հայաստանի ու Կովկասի կուսական բնությունը, որի գնեցելությունը «հիմներին հանդուզն ծեռքը դեռ չի ավելի, ինչպես ավերել է Շնեյցարիայի անճան բնությունը...»: Եթե կովկասյան լեռների ճանապարհը նա համեմատում էր «առողջակազմ եւ հայրանդամ լեռնցու հետ, որի հայացքը եւ գրավիչ է, եւ սարսափեցնող», ապա Դիլիջանի ծորը «նման է գյուղական խորհրդուն ծնված ու սնված եւ կուսական անտառների մեջ մեծացած ճատադահաս գեղեցկութու, որի կորակուտ աչքերը արտահայտում են ան-

վեհերություն, բնական պարզություն եւ անմեղություն»:

Նա բնության եւ իր հայրենիքի իսկական զավակն էր: Ինչ պիտի ասեր այսօր, եթե տեսներ այսօրվա կարծատեսկարձամիտների «ստեղծագործությունները» երեմնի կանաչ տարածությունների վրա:

Եվ քանի որ հայությունն ունի հոյակապ մասրանկարչություն, Հակոբ Չովնարանյան, Մարտիրոս Սարյան, Վահրամ Գայֆեցյան եւ ուրիշներ, Գեւորգ Բաշինցայան նկարիչը կարեւոր ու անկրկնելի է: Յայ կերպարվեստի աստղաբույլի շնորհիվ շողջողում է նա իր չափով՝ նպաստելով ընդհանուր լույսին ու գեղեցկությանը:

ԳՈՐԾԱՎԱԾ ՄԱՏԱՎԱՐԱՅԱ, 1898 թ.

ՑՈՒՅԱՆԴԵՍՆԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏԿԵՐԱՄՐԱՋՈՒ

Հայաստանի ազգային պատկերասրահի գործունեության կարեւոր ուղղություններից է ցուցահամեսների կազմակերպումը:

2007-ի փետրվարին բացվեց գերմանացի հայտնի նկարիչ Մաքս Էռնստի, մարտիրմ Ենովը Նազարյանի. (1868-1928) եւ Եղիշե Թադեւսյանի գրաֆիկական ստեղծագործությունների, ապրիլի 18-ին՝ հայ-ճապոնական համատեղ «Արարատ-Ֆուլդի», այնուհետեւ Սարգիս Սուլայյանի 80-ամյակին նվիրված ցուցահանդեսը:

Տարվա ընթացքում նախատեսվում են մի շարք հորեւյանական ցուցահանդեսներ՝ Գեւորգ Բաշինջայյան-150, Գառզու-100, Զարեհ Մուրաֆյան-100: Բացվելու է քանդակագործ Հակոբ Գյուրջյանի նոր սրահը: Կազմակերպվելու են Շուշիի ազատագրման եւ Հայոց բանակի 15-ամյակին նվիրված մրցույթ-ցուցահանդեսը, Տիգրան Փոլադի, Բորիս Եղիազարյանի (Ուկրաինա), հայ եւ բելոռուս նկարիչների գրաֆիկական աշխատանքների ցուցահանդեսները, ճապոնական ուստացական դպրոցի փորագրությունները, 19-20-րդ դդ. սկզբի ռուսական արվեստը, 19-20-րդ դդ. ռուսական եւ արեւմտաեվրոպական ժամացույցներ եւ այլն:

Արվեստում կան դեմքեր, որոնց փայլով է համակված թե նրանց ապրած եւ թե երկրային գոյությունից հետո շարունակվող ժամանակը:

Հայկական քանդակագործության աստղաբույլը յուրահատուկ լուսավոր հետք բողեց Արա Սարգսյանը: Կոստանդնուպոլիսից ոչ հեռու գտնվող հայարձնա Մաքրի գյուղում լույս աշխարհ եկած արվեստագետն իր ոչ երկարատեղ կյանքի ընթացքում (07.04.1902-13.06.1969) կարծես մի քանի կյանք ապրեց ու արարեց, որի մասին կարելի է հատորներ գրել: Այս փորդիկ ակնարկը նվիրվում է բազմաշնորհ արվեստագետի ծննդյան 105-ամյակին:

Արա Սարգսյանը իր ստացած մասնագիտական կրթությամբ եւ ստեղծագործական բեղուն կյանքով ապացուցեց, որ տաղանդավոր նմուռ են եւ ոչ դառնում: Նախնական կրթությունն ստանալով Պոլսո գեղարվեստի վարժարանի քանդակի բաժնում՝ 1921 թ. ընդունվում է Վիեննայի գեղարվեստի ակադեմիայի վարպետների դպրոցը: Եվրոպայի սրտում ստանալով մասնագիտական կրթություն՝ 1925 թ. ժամանում է Երևան: Հաստատվելով հայրենիքում՝ հասարակական, այնուհետեւ մանկավարժական բուռն գործունեություն է ծավալում: 1932 թ. նրա եւ մի քանի այլ նվիրյալների ջանքերով իմնադրվում է Հայաստանի կերպարվեստագետների միությունը, որի կազմկոմիտեի առաջին նախագահ է ընտրվում Արա Սարգսյանը: Բազմաթիվ ջանքերից հետո 1945 թ. իմնադրվում է Երեւանի պետական գեղարվեստի ինստիտուտը (այժմ Երեւանի գեղարվեստի պետական ակադեմիա), որի առաջին ռեկտոր եւ քանդակագործության բաժնի վարիչ է նշանակվում Ա. Սարգսյանը:

Հայկական արիստուակարժ քանդակագործության հաստատումը Հայաստանում կապվում է Ա. Սարգսյանի անվան հետ: Նրան վիճակված էր հայ քանդակագործների մի քանի սերունդ կրթել եւ ստեղծել սարգսյանական դպրոցը: Նրա առաջին ուսանողներից են Դուկաս Չուբարյանը, Սարգիս

ԱՐԳԱՅԱՆ

ՄԱՐ

ՄԱՐԱԿԱՆ ՊԱՐԴԱԾ Եւ ՄԵՄՐՈՒ ՄԱԶՄԱՆ, 1943 թ.

բանդակ

Բաղդասարյանը, Խաչատուր Խա-
կանդարյանը, Թերեզա Միրզոյա-
նը եւ էլի շատ անվանի քանդակա-
գործներ:

Նա 20-րդ դարի այն սակավաբարիվ արվեստագետներից էր, որոնք արդեն կենդանության օրոք էին արժանացել փառքի: Նրա ստեղծագործություններից շատերը խորհրդահայ քանդակագործական արվեստի դասական գործեր են համարվում: Վարպետի վաստակի գնահատանքը ստեղծագործական բոււռն գործունեության ընթացքում պարբերաբար նրան շնորհված պետական պարգևելերներն էին առանձին ստեղծագործությունների, ինչպես նաև մասնագիտական գործունեության համար: Անվանի քանդակագործին հետմահու շնորհվել է Հայաստանի պետական մրցանակը: 1973թ. ստեղծվում է նաև Արա Սարգսյանի տուն-թանգարանը՝ որպես Հայաստանի ազգային պատկերասրահի մասնաճյուղ:

Սեծ Վարպետի ստեղծագործությունները բացի ՆԱՊ-ից եւ նրա տուն-քանգարանից գտնվում են նաև Տրետյակովյան թանգարանում: Քանդակագործությունից

Կնոջ իրան, բազայտ, 1934 թ.

Հովհաննես Թումանյան, բրոնզ-մարմար, 1957 թ.

բացի Ա. Սարգսյանը ձեւավորել է
մի շարք բնադրություններ հատ-
կապես Գ. Սուլդուկյանի անվան
ակադեմիական եւ Յ. Պարոնյա-
նի անվան կոմեդիայի թատրոննե-
րում:

Թեեր քիչ չեն վաստակաշատ արվեստագետին նվիրված հրապարակումները, սակայն Ա. Սոլյախյանի հեղինակությամբ լուս տեսած «Կյանք-սիրանք» խորագիրը կրող ռուսերեն ուսումնասիրության շնորհիվ (Երևան, 2004 թ.) փորձ արվեց նորովի ներկայացնել ականավոր մտավորականի ծավալած հասարական-քաղաքական գործունեության մինչ այդ չլուսաբանված էջերը։ Ըստ հեղինակի ուսումնասիրությունների՝ նա խորհրդային Միությունում գործուն էր որպես Նայ հեղափոխական դաշ-

«Յայ Վրիհառուներ» խմբի «Նեմս-սիս» ծրագրի աջակից: Պարզվեց, որ մինչեւ Խորհրդային Յայատան գալը նա մասնակցել է ցեղասպանություն իրագործած թուրք ոճրագործների ահաբեկման գործողություններին:

բանդակ

Նին: Այսուհետեւ սովորել է Ալեք-
սանդրիայի գեղարվեստի համալ-
սարանի քանդակի բաժնում, ուր
նրա ուսուցիչներն են Եղիշ Այրոֆե-
սորներ Ապտ և Ռազեքը եւ Կապեր
Յեկազը: Պողոսյան ազգային վար-
ժարանում երկար տարիներ գծագ-
րություն է դասավանդել:

1984-ից Եգիպտոսի արվեստագետների միության անդամ է: Եգիպտոսում ունեցել է ուր անհատական ցուցահանդես, մասնակցել է քաղմարիկ խմբակային ցուցահանդեսների ոչ միայն Եգիպտոսում, այլև Կիպրոսում, Իտալիայում, Սուդանում, Ռումինիայում եւ այլն:

ღանդակագործն աշխատում
է զանազան նյութերով՝ բրոնզ,

Ներկայացնում ենք արվեստագետի մասին մի քանի կարծիքներ սփյուռքի մամուլից:

Ա. Ամիրխանյան

Պրոնզը իր համար «դասական» նիւթ մըն է, որու կերպաւորման կը տիրապետ կատարելապես, իսկ ալիմինիումը աւելի փորձառական բնոյք ունի: Գալով կաւիճ՝ անիկա Թոսունեանի համար այն սկզբնամիւթն է, որով կ'արտայայտ անմիջական եւ «արագ» զգացումներ ու գաղափարներ, որոնք յետազա մշակման ենթակայ չեն: Այսինքն կաւեպատրաստուած գործերը տպաւորապաշտական ու «էսքիզային» բնոյք մը ունին իր մոտ:

Հրանդ Քեշիշյան
«Արեւ»

Անիկա նորարար մը կամ
փորձառական արուեստագետ
մը չէ, այլև մեծ յարգանք տածե-
լով քանդակագործութեան ան-
ցեալի բազմահազարամեայ ժա-
ռանգութեան նկատմամբ՝ ամուր
կանգնած է դասականութեան պա-
տուանդանին վրայ: Իր մոտ յաղ-
թնակողը «գեղեցիկն է» եւ ոչ թէ
տգեղը (հնչայէն ժամանակակից
շատ արուեստագետներու մօտ,
որոնք միայն «այլանդակը» ներ-
կայացնելով հանդիսատեսին կը
«տաճէն»):

Հրանտ Քեշիշյան
«Արեւ»

Եղիուսահայ բանդակագործ ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՍՈՒՅՑԱՆ

Քանդակագործ Սարգիս Թու-
սունյանը ծնվել է 1953 թ. Ալեք-
սանդրիայում: Նախնական կրթու-
թյունն ստացել է տեղի Պողոսյան
ազգային Վարժարանում, ուր նրա
արվեստի ուսուցիչը եղել է Եգիպ-
տահայ անվանի Նկարիչ Յամբար
Յամբարձումյանը: Ավարտել է
Կիպրոսի Մելգոնյան Վարժարանը,
ուր աշակերտել է բազմատարանդ
արվեստագետ Սեպուհ Աբգարյա-

1. Արվեստագետն իր աշխատանքները՝ մերկայացնում Եղիպատոսի մշակույթի ճախարակին (2005թ.)
 2. Գիլդիոն II, Երևան, 2005թ.
 3. Հաղթանակի եւ պարտույքան նշերը, որոնց 2005թ.

ալյումին, երկար, կավ, մարմար
եւ այլ: Նրա քանդակները գտն-
վում են Եգիպտոսի արդի արվես-
տի թանգարանում, Ալեքսանդրի-
յի գեղարվեստի կենտրոնում, Ազ-
գային առաջնորդարանում, ՀՄԸ
«Սուբար» մարզասրահում, «Տիգ-
րան Երկար» հայ մշակութային մ-
ությունում, Ալեքսանդրիայի ար-
վեստագետների ու գրագետների
միությունում:

ԱՆԻ ԱՎԱՋՅԱՆ
ՀԱՊ-Ի ԳԻՏԱՀԽԱՏՈՂ

Իր գործերը շարժուն են. շարժումը մը կայ հոն, ուր կարտացոլացնէ անոնց հոգեկան զսպեալ խռովքը, որ շատ նրբութեամբ որոշ չափով կուգայ հաւասարակշռութիւն արձաններուն նիւթին ծանրութեամբ: Խորը ի կնիքը դրած է Թոսունեանի այս տիպի արձաններուն վրայ: Նուրբ բախում մը կայ անոնց կենսասեր ծգոտումներուն ու կեանքի պարտադրանքներուն միջեւ. տափակ տողերով խորիդանշուող պատ-արգելք մը կայ, որ կը փակի հերոսին տեսադաշտը, կը խոչընդուռ կերպարին երեմն հերոսականութեան հասնող, կամ ոռոմանթիկ ծգոտումները:

Ա. Տարեսեան
«Ապաօք»

«ՎԱՀԱՆ ԹԵՐԵՅԱՆ» ՄՐՅԱՆՎԱԿԱՆՆՈՒԹՅՈՒՆ - 2007

194

Թվականին հայ բանաստեղծ, հրապարակախոս, հասարակական գործիչ Վահան Թեքեյանի (1878-1945) անունով Թեյրութում հիմնադրված Թեքեյան մշակութային միությունը հրականացնում է բազմաթիվ մշակութային միջոցառումներ սփյուռքում եւ Հայաստանում: Երեւանում Վահան Թեքեյան մշակութային միության վարչությունը 1991 թվականից սկսած ամենամյա մրցանակներ է շնորհում մշակույթի եւ գիտության տարբեր բնագավառներում:

արժանի, որոնց թվում էն Յուրա Սամվելյանի «Բնորդուիկի», Տիգրան Արզունանյանի «Վլադիմիր Մարյան», Լիլիթ Խանաղյանի «Զարթոնք» եւ «Եվրոպայի առեւանգում», Լիլիթ Կարագանյանի «Երկրադաց», Գագիկ Ղազարյանի «Վիկտորիա», Տարիել Յակոբյանի «Պարիս Յերունի», Գետրոդ Գետրոդյանի «Ազատամարտիկի ողին», Արա Ալեքյանի «Փարաջանով» աշխատանքները: Իսկ մրցանակի արժանացան Արտոն Չարմաքյանի «Քայլող մարդը» եւ

Նախորդ տարիներին «Վահան Թեքեյան» մրցանակին են արժանացել կոմպոզիտոր Տիգրան Մանսուրյանը, գրող Սարգիս Վահագնը (ԱՄՆ), պրոֆ. Ֆեոդոր Ռուբեն Սաքապետյանը, քանդակագործ Գարեգին Ղավթյանը, լուսանկարիչ Զավեն Սարգսյանը, խմբավար Տիգրան Քեքեյյանը, լրագրող Արմեն Չափարյանը և ուրիշներ:

ՍամՎել Ղազարյանի «Երաժիշտներ» քանդակները: Միակ անվանակարգն էր, որ ՀԹՍՍ կենտրոնական վարչության նախագահ Ռուբեն Սիրզախյանին որոշմամբ երկու հաղորդ ունեցավ:

Ժամանակակից մտահորիզոնով Արտոն Զաքմաջյան արվեստագետի աշխարհն ամբողջապես ուղղուակեած է իր համբաւա-

2007-ի թվականի հունվարի 23-ին «Վահան Թեքեյան» մրցանակ շնորհվեց տասնմեկ անվանակարգերով, որոնցից երեքը՝ գեղանկարչությունը, քանդակագործությունը եւ լուսանկարչությունը դիտողին եւ ժյուրիին հասու դարձան ՀթՄՄ-ում (Հայաստանի Թեքեյան մշակութային միություն) հունվարի 22-ին գործադրություն:

Այս ֆիզուրն ստեղծելիս հեղի-

Կերպարվեստը ներկայացված էր 43 աշխատանքներով՝ 31 գեղանկար եւ 12 քանդակ, իսկ գեղարվեստական լուսանկարչությունը՝ մոտ հինգ տասնյակ աշխատանքներով:

Տասնմեկ անվանակարգերից յուրաքանչյուրում հաղթողին շնորհվեց մրցանակ՝ հոնորար եւ վկայական: Նրանց ընտրում էին տվյալ բնագավառի հմուտ մասնագետներ: Կերպարվեստում այդ տումներն ու հավելումներն ավելի արտահայտիչ են դարձրել կերպարին: Այստեղ կոր, ուղիղ, բեկյալ գծերը, հարթությունները համադրված են այնպիսի ռիթմով, որ ստեղծել են համոզիչ շարժում:

Նժագարին գործն ընթեռված էր Յա-
վարդ Յակոբյանին, իսկ գեղար-
վեստական լուսանկարչությու-
նում՝ Այբերտ Յավուրյանին:

Նրա քանդակներն աչքի են ըն-
կուն պարզությանը եւ գեղարվես-
տական հնարքների օգտագործ-
ման հնրնատիպությամբ: Այս կեր-

Ցուցահանդեսի բոլոր 12 քանդակներն էլ մեծ ոչարտության էին պարզ գուսափ է, ընդհանրացված է քայլող մարդու սիմվոլի՝ հեղինակացությանը:

կի յուրատիպ մեկնաբանությանը:
Դաշտոր մրցանակին արժանացավ նաեւ տաղանդավոր, հետաքրքիր մտածելակերպով օժտված քանդակագործ Սամվել Ղազարյանը՝ «Երաժիշտներ» բրոնզե եռաֆիգուր արձանախմբով:

Բազմաթիվ պարզեւողի արժանացած ինքնատիպ քանդակագործ Ս. Ղազարյանն առաջին անգամ չէ, որ քանդակագործության մեջ անդրադարձել է երաժշտության թեմային, այն նրան հետաքրքրել է ներև երիտասարդ տարիներից, երբ աշխատում էր Զինտարության ստեղծագործության տաճը:

1970-80-ական թթ. կատարել է «Երաժիշտներ» եռա ֆիզուր կոմպոզիցիան, ինչպես նաև նմանատիպ մարմարակերտ «Թավշութքակահարութիմ» (1984):

2006 թվականին կերտած «Երաժշտութեր» քանդակապատ-կերի մեջ ծավալն ու գծերը հղկ-ված են իրենց միասնությամբ։ Այս-տեղից էլ քանդակագործության զուգորդումը քարացած շարժում-ների հետ ստեղծում է սահման մե-ղենի։ Երեք ֆիգուրներն էլ զգաց-մունքային են ու համակված փիլի-սոփայական խորությամբ։ Այս աս-տվածուիի-կերպարների մեջ հշ-խում է նորին ներդաշնակություն, սակայն երբ ուշադիր դիտում ենք, բնակչութեան հետ կապված:

սրամք եւ սասա եւ, և լ տարիզը:
Երաժիշտ կանայք կարծես հունա-
հոռոմեական կամ Վերածննդի աս-
տվածութիմեր լինեն, բայց մեր ժա-
մանակի ոգով:

հարը: Ենտաքրքիր է, որ Երաժիշտ-ների դիմագօթերը մանրակրկիտ քանդակված չեն, սակայն ակնառու են Արանց հոգեվիճակը, զգացմունքները եւ խոհերը: Քանդակագործն արանձնահատուկ է կերտել նրանց արտաքինը, իրանի դիր-

բը, ձեռքբերի շարժումները, մատնե-
րի լարվածությունը, ի վերջո այս
եռաֆիզուր կոճառդիցիայից կար-
ծես հրդում է դասական երաժշ-
տություն:

Այստեղ նաև պատկերավոր-
ման ու արտահայտչականության
միջոցներ են ծառայում լուսն ու
ստվերը: Քանդակված ֆիգուրնե-
րի հարթություններն ու մակերե-
սները, արտահայտելով լուսն ու
ստվերը, ստեղծում են ձեւերի տա-
րածական խաղ, որը գեղագիտա-
կան խոր ազդեցություն է գործում
դիտողի վրա:

Հաջորդը լավագույն «գեղա-

Ակարիչ» անվանակարգն է: Սուտ
երեք տասնյակ գեղամկարներում
առկա էին գրեթե բոլոր ժանրերը՝
բնանկար, դիմանկար, նատյուր-
մորտ, կենցաղային ժանր: Մրցույ-
թին իրենց աշխատանքներով ներ-
կայացան Վարդան Թովմասյա-
նը, Ստեփան Գրիգորյանը, Հա-

րություն Հակոբյանը, Արամայիս
Միսիքարյանը, Վիլիկ Զաքարյա-
նը, Հրաչյա Հակոբյանը, Լուսիկ
Ագուլեցին, Շայկ Ղարազյովյանը
եւ ուրիշներ: 2007 թվականի «Կա-
հան Թեքեյան» անվանակարգի
մրցանակին արժանացավ Սար-
գիս Հանալբաշյանը՝ «Պար» ստեղ-
ծագործությամբ: Այն առաջին հեր-

ին գրավում է իր կերպարներով, ուղղորդով եւ մեր երկրի ազգային գով։ Նա այս աշխատանքով կարծես հայ ժողովրդի կենսագրույունն է վերարտադրում։ Պայմանական ֆորմաները, նոր ֆիզուրակի կերպարները նկարչի յուրօրինակ ձեռագիրն են։

Ինչպես գիտենք, պարզ երաշտության արձագանքն է, որը գառնում է մարդկային մարմնի մեջողիկ ու ռիթմիկ շարժում՝ բացասայտելով մարդկանց բնավորույունները, ավելին, ազգային ոգին, իրանց զգացմունքներն ու խոհերն աշխարհի մասին։

Համալրաշան նկարչի ձեռագիրը։ Իսկ բազմաթիվ եւ բազմաժամանակարների սրահում հաղորդ ճանաչվեց Սամվել Սեւադան «Խորեն Արքահամյան», «Տիգրան Սամսուրյան» եւ «Դրանտ Մաթելոյան» լուսանկարներով (լուսանկարչի անհատական ցուցահանդեսը տեղի է ունեցել 2006 թվականի դեկտեմբերին՝ «Սոսկվա» կինոթատրոնում)։ Լուսանկարչական արվեստի կարեւորագույն յուրահատկությունն այն է, որ այն տախիս է փաստագրական նշանակության կերպարվեստ, ինչպիսք եւ Ս. Սեւադայի կերպար-

Նկարիչն ասում է, որ ինն սահմարտելոր մեջ առենու- ներն են:

«Կառավարության մյուս անվանակարգությունը են ունեցել իր վրա, որը եւ սրտահայտվել է տվյալ ստեղծագործության մեջ, կարծես հինգ դա ուսուցիչն է, որը համաձուլվելով նկարչի ժամանակակից մտքի և ետ՝ նորովի է վերարտադրվել։ Պատկերի հերոսները մի ընդ-

անուր Աերդաշնակություն են տեղում: Նրա կերպարները կարչի հարուստ մտահորիզոնի վրա երեւակայության արդյունքն են: Գծանկարի արտահայտչականությունը միաձուլվում է պատոգա- ն գեղանկարչության հետ, ներկե- լի հորդումը ստեղծում է Սարգիս:

Այս հիանալի միջոցառման եւ մրցանակների հանձնան հանդի- սավոր արարողությունը է ավե- լի գեղեցկացրեց Ե. Երզնկյանի սիմֆոնիկ նվագախումբը:

Սարինա Եղիազարյան
ՀԱՊ-Ի գիտաշխատող

ԽՈՐԵՆ ԴԱԼՅԱՆԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կան երգերի կոմիտասյան ճշակումները իրենց բարբառներով, ազգային-հայրենասիրական երգերը կատարում էր մերք կոչական, մերք գորովալից, մերք կարոտակեզ... Վստահորեն կարելի է ասել, որ Պալյանն իր չափով շարունակում էր Կոմիտասի գործը, ինչը դրսեւորովում էր գործունեության բազմազանության մեջ: Սա ժամանակի հրամայականն էր: Դայ ժողովրդի լիակատար ազատագրմանը, ինքնության պաշտպանությանը զինվորագովածի համար մեկ կյանքը, կարծես, քիչ է: Մեկ դիրքից մյուսը նետուող զինվորի պես Կոմիտասն էլ մի ասպարեզից անցնում էր մյուսը, շտապելով իրագործել իր առաքելությունը: Նա վերածնում էր միջնադարյան երգարվեստը, բյուրեղացնում ու բազմաձայնում էր ժողովրդական երգը, երգում էր, ձայնագրում, կազմում եւ դեկավարում երգչախմբեր, մասնակցում գիտաժողովներին, լույս ընճայում հոդվածներ, ստեղծագործություններ եւ այլն: Նման բազմակողմանիւթյուն պահանջում է եւ ասացող, քանի «Ամառայող շառունակնելով է»... Եւ խորեն

ԿՅԱՆՔ, ՈՐ ԱՆՁԱՎ «ՏԱՐԱԿԱՆԻ ԳԵՇԻ ՄՆՏ»

«Վասնզի fn ուղղափառ հաւաքի լույսը,
ով Եկեղեցի Հայոց, Ճնշազեց, ցորենիդ բարի
սերմերի մեջ մոլախոս չխառնվեց, fn հսակ
ավանդությունների աղբյուրը, աղտօն
օսարու աղանդների ջուրը չպահուեց»:

Հովհաննես Երգմկացու այս
խոսքերով էր Խորեն Պալյանը քացել
«Հայ եկեղեցւոյ դատմորիմ»
հոդվածաշրջ «Երածէսական

Այս խոսքերը կարող են նաև հասնարան լինել չափ ենթակա գովածքների կապահպանության մեջ:

Այս զամակերպությունը կը խորհի Պատվան:

Հայտնի է, հավատքն առանց
գործի մեռած է: Խորենը նաև գոր-
ծով էր հաստատում իր հավատքը,
այն էլ բազմաբնույթ գործունեու-
թանք:

Պայմանի խնկարույր երգը հոգեւոր երգեցողության չափանիշ էր եւ մնում է որպես օրինակելի: Այն բխում էր «ի խորոց սրտի», շարականների, տաղերի, զանձերի, սաղմուների աստվածաշունչ խոսքերի եռթյունից, պաշտոներգության խորքային հմացությունից:

Խորենն օժտված էր «հայկական կոկորդով»։ Նույն հմայքով, բայց անխառն ոճով նա երգում էր ոսկեթենի գոաբառով, ժողովրա-

ԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

«...Սասնոյ լեռներ Գողգոթայ են,
Հատ բարձր են, խիստ դժուար,
Կեանքի խաչը ես շալակած
Այստեղ տարի շատ հոժար...
Կախաղանից երդ որ քամին
Ինձ տարութերէ ճոճալէն,
Յիշեք Պետրոս Սերենծեանին
Թշնամուց վրեժ գոռալեն»:
Սեկ այլ երգից.
«Գարահիսար լնուան կրծքին՝
Նա էլ ընկավ վիրավոր,
Կուրծը պատռած, սիրտը խոցված,
Չար թմանու օրուալով»:

Նույն կերպ էր ընդունվուն նաեւ Մակար Եկմալյանի «Թաղումն քաջորդույն» երգը, նվիրված «ազատորդի Ձեյթունցուն»։ Խիստ ազդեցիկ էին Կոմիտասի «Յիհմի Է՛ լունքո» եղան կուտեռուն։

«...Ասացեք, եղբարք հայեր, ի՞նչ անենք,
Յիմի է՞լ լրենք...
Ե՛կ անվախ ելնենք թշնամու առաջ,
Գոնե մեր փառքը մահով ետ խլենք
Ու անախ լրենք»:

Ե Աղոքաստեղծ Երգերում արձագանքվում էին հայոց հերոսական անցյալի դողանջները: Ահավասիկ, Խորեն Պալյանի կողմից հաճախ Երգվող Ներսես Շնորհակալու «Եղոքահրաշ պսակաւոր» Վարդանանց շարականությունը:

«Երկնավոր թագաւորին՝ զինու յաղթեալ պատերազմին, Խոհական ինաստուքեամբ խոհեմացեալ անծառապես, Խորեն, խորիրդական եւ ծանուցեալ անուն բարի, Խաչուրին վասն երեսս եերնանց արքան արասմինս».

Այսպես էր Երգում Խորեն Պալյանը... Այսպես տեսանք Խորենին
նաև մերօրյա հերոս Մոնթեի հավերժության 10-ամյակին նվիրված համ
դեսին՝ Երեւանի պետական համալսարանի մեջ համերգասրահում, որը
Բայ Երևան ունեաալ «Տրիմին» երօսականությունը:

Խորենի ամժայիթիր եւ բազմազան երգացանկում տեղ էին գտնել նաև Կոմիտասի «Սոկա Միրզեն», «Լոռվա գութաներգը», «Արորն ու տատրակը», «Կուժն առա», «Տէ՛ր, կեցո՞ դու զԴայս» երգերը, Մեսրոպ Մաշտոցի շարականները, Գրիգոր Նարեկացու տաղերը, Եկմալյանի «Գովեա երուսաղեն» եւ բազում այլ երգեր:

Ի դեպ, հանդիսավոր համերգներից մեկում «Գովեա Երուսաղեմը» խորեն ու Լուսինեն երգեցին միասին: Կահագն Ստամբուլյանի այս առաջարկությունը նպատակ ուներ երգեհոնի տիեզերահունչ նվազակցությանը հանդերձ երգաշանրի տպավորություն ստեղծել:

Հիշարժան պահերից կարելի է նշել նաև Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիած-

Եթ վեհարանում կայացած համերգներից մեկը, ուր Խորենն ու Լուսինեն երգեցին Կոմիտասի մշակած ժողովրդական գողտիկ զուգերգերը: Կատարումները լի էին գորովաճով ու հումորով, համեմված պատկերավոր, բայց զուսացարժութեալով:

Երջանկահիշատակ Վազգեն Վեհափառի ներկայությամբ այս երգերի կատարումները հատկանշական են, եթե հիշենք, թե ինչպես ժամանակին ոնանք կշտամբում են Կոմիտասին ժողովրդական երգերով չափազանց տարվելու համար...

Եւս մեկ հիշարժան դեպք, որը պատմում է Վ. Ստամբոլյանը: Տարիներ առաջ Լեհաստան էր հրավիրվել հայ գործիչների պատվիրակությունը, որի կազմում էին նաև Լուսինե Զաքարյանը եւ Կահագն Ստամբոլյանը: Վերադարձին Ստոկվայում նրանց դիմավորել էին Խորեն Պալյանը եւ Հայաստանին սիրահարված հայտնի թժիկ Արխանցելսկին: Վերջինս անակնկալ էր պատրաստել: Քանի որ համերգաշրջանն ավարտված էր, պրոֆեսոր Արխանցելսկին հաջողացրել էր բացել տալու կոնսերվատորիայի երգեհոնային դասարանը եւ Մոսկվայում հյուրընկալվող մեծ նկարիչ Ռոքոտել Քենտին ու նրա տիկնոջը հրավիրել լսելու հայ հոգեւոր երաժշտություն: Ավանդույթի համաձայն Խորեն Պալյանը Ներածական խոսքով լուսաբանեց կատարվելիք երգերի խորհուրդը: Եւ երգեհոնին հնչյունների թեւքով ճախրող Լուսինեի ձայնը գերեց ներկաներին: Զաջորդ օրը մամուլով տպագրվեցին Ռոքոտել Քենտի հետեւյալ խոսքերը. «Ես մի հայկական ինուարի եւս ծանրութամ: Մին է՞ հոգեւոր եռամշվարություն...»:

Ահա այդ իրաշքի սերմանողներից ու շենացնողներից մեկն է մեր սիրենի կողքն Պալատն է:

Համակարգը

ՄՈՆԹ ՄԵԼքոնՅԱՆ - 50

Երգի նախադասմությունը

Հայտնի է, որ արվեստի ստեղծագործություններն ունեն ծագման տարբեր պատճառներ եւ նախապատմություններ, ունեն նաև իրենց «ճակատագիր»:

Մի օր Մեսրոպ Մաշտոցի
անվան պղղոտայում ազգային հե-
րոս Մոնթեին նվիրված խաչքարի
դիմաց հանդիպեցի բարեկամին՝
Ռոբերտ Դաշտոյանին եւ իր ընկե-
րոջը: Խնդրեցին լուսանկարվել
խաչքարի մոտ: Ժամանակ անց
այդ լուսանկարը տեսա «Պոլիտեխ-
նիկ» թերթում, ուր տպագրված
էր «Մոնթեի ոգին մեզ բարի լոյս է
մաղթում» հոդվածը, ինչպես նաև
անհայտ հեղինակի մի բանաստեղ-
ծությունը՝ ծոնված Սոնթեին (բա-

նաստեղությամբ թուղթը հեղինակն անստորագիր թողել էր խաչքարի մոտ): Հոդվածի հեղինակ Ռոբերտ Դաշտոյանը, վկայակոչելով «Շարական» անսամբլի կատարած «Սպարապետ Նժդեհ» իմ երգը, գրել է. «Ուզում ենք հանողված լինել, որ Դանիել Երաժշտին կողեւորի «Սոնթեհի հիշատակին» ուղերձ-բանաստեղծությունը եւ գրելով երաժշտությունը՝ իրավունք ձեռք կրերի աջն ամուր դմելու Մոնթեհի հուշաքարին»:

բանաստեղծության երաժշտությունը ոչ միայն իմ սրտում է, այլև նոտագրված, կարող են ձեռք ամուր դնել ազգային հերոսի խաչքարին:

Այս նորաստեղծ երգը, որի ստեղծման համար առիթ հանդի-սացան «Պոլիտեխնիկում» տպագրված բանաստեղծությունն ու հոդվածը, թող թեկուզ մի շշուկ լինի Մոնթեի անմահությունն ազդարարող այն դրդանքներում, որոնք արձագանքվում են Մարտունիում (Արցախ) Վեր խոյացած հերոսի հուշարձանում, որ կերտել է Լեւոն Թօքմաջյանը, Աշոտ Բաբայանի «Մոնթե» սիմֆոնիայում, «Մոնթե» խաչքարում, Կարեն Մնբատյանի՝ Սոնթեի հրաշալի դիմանկարում եւ այլ հերոսապատրումներում:

Դանիել ԵՐԱԾԻՇ

ՁՆ ՀՏՐՈՒԻԾ

The musical score consists of two staves of piano music. The top staff is for the right hand and the bottom staff is for the left hand. The lyrics are written in both Russian and English below the notes. The vocal parts are marked with dynamics such as *molto*, *animato*, *rit.*, and *sf.*

Right Hand (Treble Clef):

- Line 1: "Na po vijet l, pesy Ural-pb. Na shlyu uj-pes yu-pes. Na yu-pes l, pesy Ural-pb."
- Line 2: "Na vj-pes uj-pes malib zhly, Na po vijet l, pesy Ural-pb."
- Line 3: "Na shlyu kry spap-sast, Ural-pb, shlyg-ja hanyi malib, pesy Ural-pb."
- Line 4: "Ural - pb"

Left Hand (Bass Clef):

- Line 1: "Na shlyu uj-pes malib zhly, Na yu-pes l, pesy Ural-pb."
- Line 2: "Na vj-pes uj-pes malib zhly, Na po vijet l, pesy Ural-pb."
- Line 3: "Na shlyu kry spap-sast, Ural-pb, shlyg-ja hanyi malib, pesy Ural-pb."
- Line 4: "Ural - pb"

ԿԵՍԴԱՐՅԱ ՍԱՆԴԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՌԼԵՒՆ

Կոմիտաս Վարդապետ, 1955 թ.

Յուրաքանչյուր արվեստագետի
ստեղծագործություն պատմական
պիզամայվ դիտելն առավել ցայտուն
է ուրվագիտմ արդիականացվելու եւ
ազգային ինքնությունը բացահայտելու
ձգտումներով խնդրվող հայ արվեստի
ընդհանուր խնդիրներով:

Սարգիս Մուրադյանի 80-ամյա հոբելյանի առթիվ սույն թվի ապրիլի 20-ին Հայաստանի ազգային պատկերասրահում բացված ցուցահանդեսը ամբողջացնում է արքաստագետի անցած կեսդարյա ստեղծագործական ուղին խրուչչովան ձևալից մինչեւ Հայաստանի համար մի բացահայտում էր: Այս կտավի հանդեպ հասարակական մեջ հետաքրքրությունը կարող էր նաև պայմանավորված լինել 1956 թ. ՍՍԿ 20-րդ հանագումարի հարուցած հակաստալինյան տրամադրություններով: Ու թեպետ 50-ականներին դեռև-

* U. Մոլայանի
արվեստում ազգային
պատմությանը վերաբերող
առաջին գործը 1947 թ.

«Ավարայի ծակատամարտուն» է, որը պատաճի նկարչի կողմից ներկայացվել է դահա արվեստին, ոչ էլ կարոտախտի նորածն դրսեւորմ, այլ նկարչի վաստակ նորովի օմահարթու հրավիր:

Այսպէս այլուրը գտնահամելի ուղարկուի:

σταδιού της οποίας η πρώτη στάση ήταν στην πόλη της Αθήνας, όπου ο Καραϊσκάκης απέδειπνε την παραμονή του στην πόλη με μια επίσημη παρέλαση στην πλατεία Συντάγματος, στην οποία συμμετείχαν οι διάφοροι στρατιωτικοί τάγματα και οι στρατιωτικοί στόλοι της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Ետի իդեալերն ու իրականությունը, իդիա ու ռուսն մտահղացումները եւ ժամանակի իրամայականները: Ս. Մուրավյանն այն սերնդի արվեստագետնեցից է, որ ասպարեզ եկավ հետստավիշան բարեփոխումների հուսարդող, այսպիսի հակասական ժամանակաշրջառում եւ ամբողջատիրական վարչապարգի պայմաններում գտավ ազգան վերաբացահայտման, հաստատան, արդիականության եւ անցյալի մանակակից քաղաքի եւ մարդկանց կերպարներին: 60-ականների վերջի-70-ականների գործերում նորովի մեկնարամելով իրապաշտական մերողը, Ս. Մուրավյանը դիմում է արտահայտման այլաբանական եղանակին: Դա խորիղության կերպարվեստի բարեփոխումների հումուր, օթքողոքսալ սոցուեակզմի հաղթահարմանն ուղղված եւ «փնտիմ իրապաշտության» դրսեւորման ձեւերից մեկն էր:

արաքերման նոր կապերը: Այս առողով, խորհրդային բարեփոխումների ամատեքստում, 1950-60-ական թվականները Դայաստանի ճշակույթի հարաբ շրջադարձային էին: 1956 թ. Մոսկվայում, հայ արվեստի տասնօրյակին, թիվս այլոց, ցուցադրվել էին մասագիտական արձագանքների արժագացած երկու կտավներ՝ հայ գեղանարքության մեջ «Ճնշալի մունետիկ» Ս. Մուրադյանն իրականությունն իմաստավորել է խոհակիլսուփայական, պետիկ ընդհանրացմամբ, իսկ ստեղծագործական ուշ շրջանում՝ նաեւ քննադատորեն. նրա աշխարհը բրոնման եւ իրապաշտական մեթոդի զարգացումը կարելի է տեսնել երկու բենեռների՝ 1960 թ. Ժամարային «Դրագդամյան հարսանիքի» եւ 1987 թ. գրոտեսկային «Երեւանյան» հարսանիքի»

Ա չեղ բարձրածայնվում ու Եղեռնի, ոչ ստալինյան բռնությունների մասին, պայմանուածնայիշվ ժողովուրդը գիտակում էր, որ մեկ ազգի համեսպ իրակացված ոճիրը հանցանք է ողջ մարդության դեմ: Այսպիսով, 20-րդ դարի կրկորոր կեսի հայ գեղանկարչության եց Ս. Մուրայյանը դարձավ թեմատիկ լատումի խոշոր վարպետներից մեկը: Ականյան հայկական թեմատիկայի շրջական մեջ նկարչության նկարչի հետաքրքրությունը տեղափոխվել է անցյալից՝ ներկա, ուսուանում ու աշխարհականության մեջ:

Լիլիթ Սարգսյան

Սարգիս ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

Արեւնիսօն, 1980 թ. • Sunny day 1980

Ինքնանկար, 1978 թ. • Self-portrait, 1978

Sargis MURADYAN

Կարմիր տուն Վենետիկում, 1976 թ. • Red house in Venice, 1976

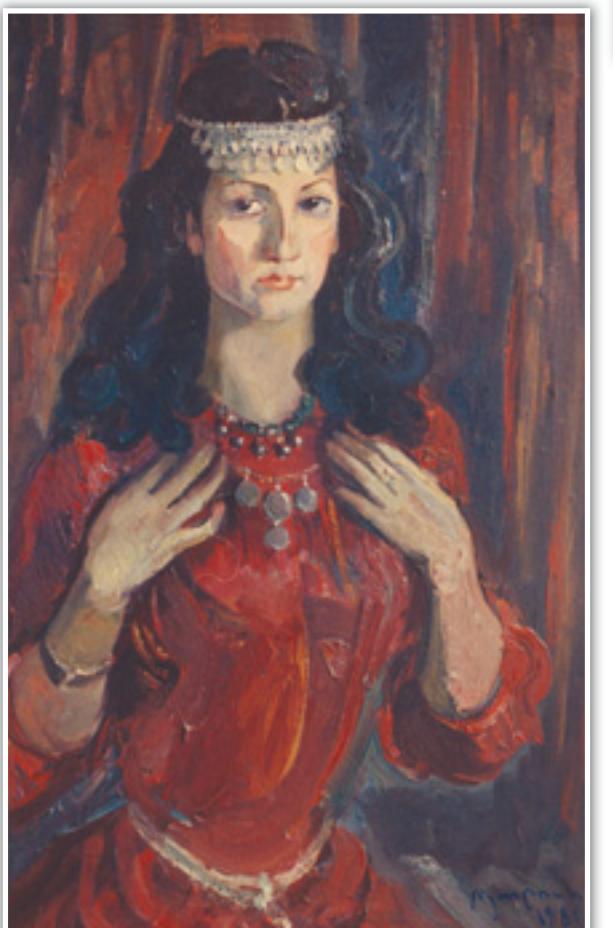
Մալիշկա, 1979 թ. • Malishka, 1979

Պարուիի Թէփէլիկյան

Հայելու առաջ, 1981 թ. • Before the mirror, 1981

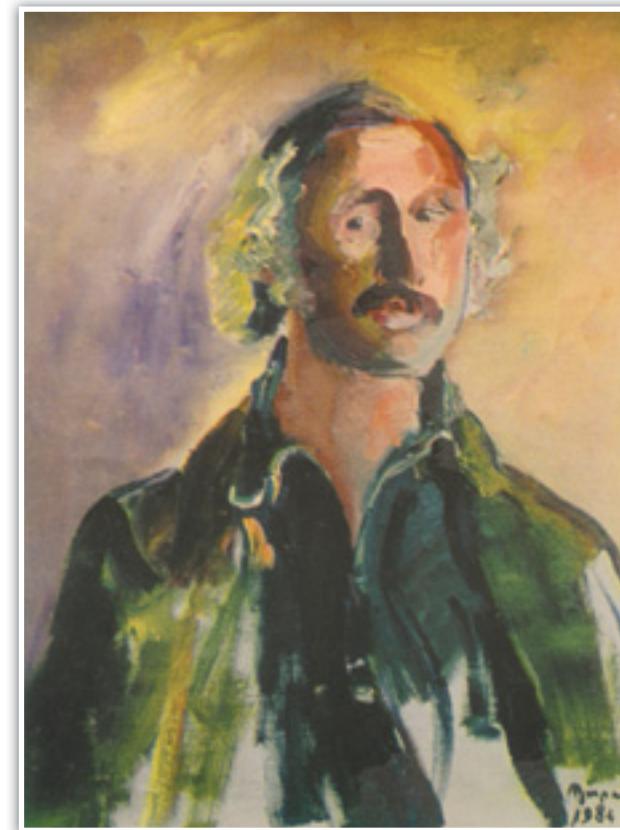

19

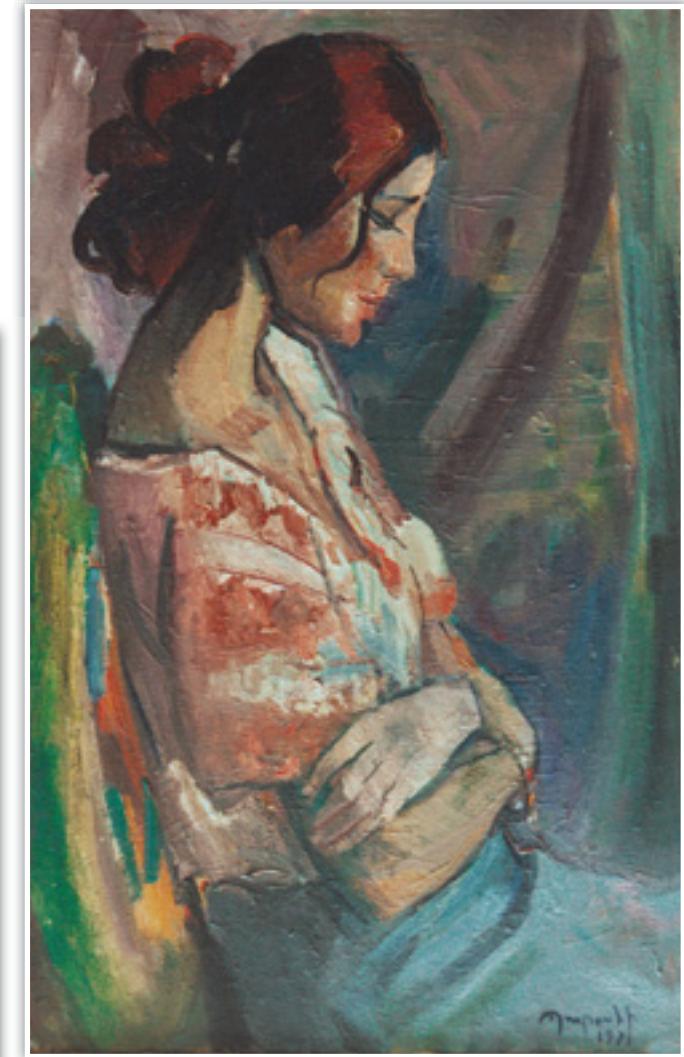

Խորհրդ, Ապարան, 1977 թ. • Hut, Aparan, 1977

**Paruhi
Tepelikyan**

Բարդուշականք Բարդուշի Պետրոսյան, 1984 թ. • Sculptor Benik Petrosyan, 1984

Միշալյան, 1971 թ. • Arshaluys

Tepelikyan's portraits - Bartugh Vardanyan, Benik Petrosyan, Ohan Duryan and her mother's portrait are a separate subject.

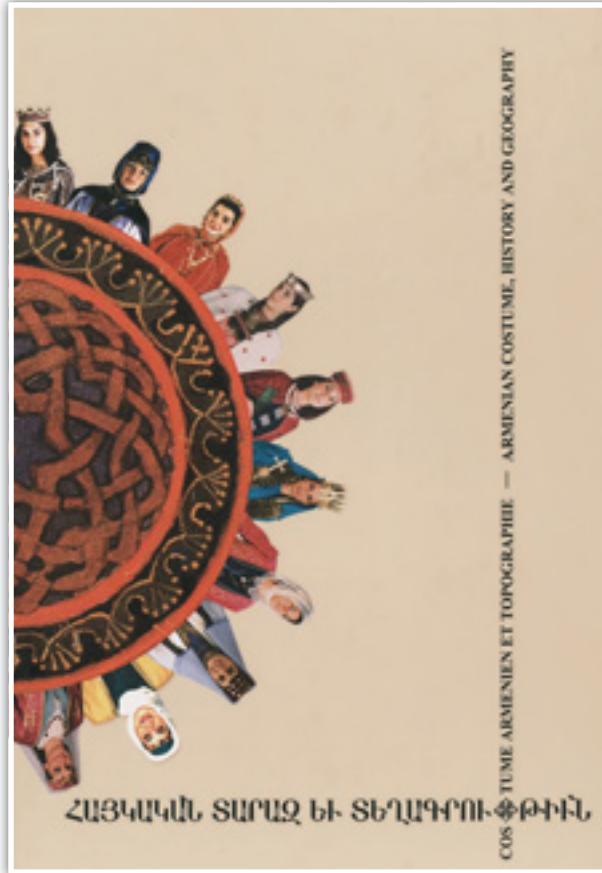
Paruhi Tepelikyan is also a member of the Artists Union of Romania. Her works have been displayed in different exhibitions of the world, and constitute many collections.

Armen Gasparyan

**Head, the Armenian Landscapes Department
The National Gallery of Armenia**

The artist was born in Alexandria (Egypt), in 1925, in an Armenian family escaped from the Genocide. Afterwards they moved to Bucharest (Romania), and repatriated to Armenia in 1946. Her life is similar to the destiny of thousands of Armenians, spread all over the world. To comprehend and discover the inner content of Tepelikyan's still-lives, the essence of portraits, and love for the Fatherland expressed in her landscapes, it is necessary to study the hard and heroic fate of her family, which is the source of the artist's non-casual principles, her human standards and system of values, where honesty, patriotism and beauty prevail.

Tepelikyan is a multi-genre artist, but in the variety of her art there are many commonalities: her absolute dedication, unusual hard-working capacity and observations of the surrounding world, making her unique artistic handwriting over the years.

**A Valuable
Publication
about the
Armenian
National
Attire**

Սույնի Սամրելս
Saint Simeon

Հայկական տարազին նվիրված արժեքավոր հրատակություն

Հվեցարահայ միուրյան 60-ամյակի արիքով միուրյան հովանավորությամբ 2006-ին ժմեռում լույս է տեսել Ներիկ Ազատյանի «Հայկական տարագ եւ տեղագրություն» եռակեցու պատկերագիրը: Նախարանում զնահատանքի խոսք է գրել Հվեցարահայ միուրյան նախազահայ շահե Գարրաջը, այնուհետեւ հեղինակի ներածությունն է: Այնուհետեւ առանձին փոքրիկ բաժնիներով ներկայացված են տարազները՝ իին շրջանում ըստ անձերի՝ Արքուի Սամդուխտ, Աշխեն քագուի, իսկ այսուհետեւ ըստ տեղապայությունի: Ամեն բնակավայր ներկայացվում է հակիր տեղագրությամբ, քարտեզով, պատարագի վերաբերյալ բացատրությամբ, նաև պահպանված իին ճմուշի լուսանկարով եւ արդեն մեր օրերում հեղինակի ծեռով վերականգնված այդ տարազը կրող ժամանակակից անձերի լուսանկարով: Գրի կարեւորությունը մեծ է հատկապես այն բանով, որ ոչ միայն պատմական ու մշակութային ժառանգության կիրառման ճանապարհը: Գիրքը ծեռավորված է նուրբ ճաշակով, իրականացված տպագրական բարձր մակարդակով:

Ստորև ներկայացնում ենք հեղինակի ներածությունը:

Կամի տարագ

Դարձակ մի աշխարհ: Հայաստանին տրամադրած առաջին անունը եղել է «Հայասա», որը մնացարանում է իրեւ հայերի երկիր:

Արդի բանասիրութեան մէջ տարազի պատմութիւնը լրացուցիչ ներ համարում ազգերի պատմութեան մէջ: Մի ժողովուրդի կենացք ճանաչելու համար բաւական չէ իմանալ միայն նրա քաղաքական եւ կրօնական անցքերը, պատերազմները եւ այլ, պէտք է նկատի ունենալ նրա ներքին եւ արտաքին կեանքը եւ յատկապես ճանաչել նրա գգեստը, տարազը: Միջնադարում գործածում էին նաև «ձեւ» բարը իբրև հանդերձ, այդ պատճառով է որ տարազը ցեղերի քաղաքակրթութեան գլխաւոր արտայայտութիւններից մինն է, եւ իր կրած փոփոխութիւնները տարբեր ժամանակաշրջաններում ցոյց են տալիս նրա թէ աստիճանական զարգացումը եւ թէ հարեւան երկրների ազդեցութեամբ կրող փոփոխութիւնները:

Դայ տարազի պատմութեամբ առաջին անգամ գրալւէ Է Միհրաներից՝ Հայր Ռուկա Խնձօնեանը, առաջին հայ հնախօսը, իսկ յետոյ յիշատակներ՝ թագաւորների, իշխանների, մի քանի նկարչական ու դրամական ծեւերից առնած տեղեկութիւններ: Եղել են զանազան յօդաժագործեր, որոնք իրենց նիւթերը առել են հնութեան յատուկ նշխարներից՝ մի նկարագրութիւնց, քաղաքակից, արձանից կամ մի նկարից:

Հայերը նաև ինչպէս միւս ազգերը, ազդեցութիւններ են կրել իրենց տարազների վրայ: Զեյք մի երկիր որ գորաւոր ցեղերի, արշաւանքների, քաղաքային եւ կրօ-

յակական տարազները եւ տեղագործութիւնը հայոց պատմութեան մէջ զուգահեռ առարկաներ են: «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ ԵՎ ՏԵՂԱԳՈՐԾՄԻԹԻՆ» գրի հրատարակութեան մտքի յղացումը ունեցել են երկար տարիներ առաջ. զայուց մտորում էր իմ մէջ մի անհուն ցանկութիւն՝ պատրաստել մեր ազգային, աւանդական տարազները եւ հրատարակել մի գիրք ներկայացւած տարազների տեղագրութեամբ: Ուրախ են արտայայտելու, որ այսօր իմ տարիներ ունեցած երազը իրականացեց իշնորիհի Զուլցերիայ միութեան հովանաւորութեան եւ երկար տարիների աշխատանքի:

Աւանդական Հայաստանը գտնում է Փոքր Ասիայի արեւելքում՝ ներկայիս բաժանաւած թուրքիա-

յի, Աղրեջանի եւ Պարսկաստանի միջեւ: Դարեր շարունակ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, իր արաւելութիւններով եւ անյարմարութիւններով, թէ օրինութիւն եւ թէ անէօք է բերել իր բնակիչների համար: Երկիր եւ ազգ լինելով, հանդիսացել ենք իբրև առաջին քրիստոնեութիւնը ընդունող պետութիւմ՝ 301 թավանին, ընդունելով քրիստոնեութիւնը որպէս պետական կրօն: Դիմոքրեորդ դարում Հայաստանան եկեղեցին վերջնականապես բաժանեց իրազանդական եկեղեցից դառնալով բոլորով վիճ անկախ եւ իմանականուն իմանուրոյն:

Հայաստան անունը տրում է երկրին, որտեղ ապեր են մեր նախահայերը եւ տարբեր ժամանակաշրջաններում եղել է ըն-

Մարագ

Նական ազդեցութեան այնքան լայն ասպարեզ ունենայ որքան հայ ազգը: Կենտրոն եւ ճանապարհ արեւելեան եւ արեւմտեան ասպատակների, տեղանք աշխարհակալների. հետեւարար մեր ազգի գգեստը շատ հիմ ժամանակներից սկսեալ առաւելագոյն փոփոխութիւնների ենթարկել:

Հայ տարագի պատմութիւնը բաժանում է հետեւյալ տարածքներում. Արեւադահայաստանի՝ Բարձր Հայք, Վասպուրական, Սեբաստիա, Կիլիկիա: Արդի Հայաստան՝ Արարատեան դաշտ, Սիւնիք, Շիրակ, Լեռնային Ղարաբաղ եւ Պարսկաստան՝ պարսկահայերի հիմ հայաբնակ քաղաքների տարազների միջեւ: Յաճախ գործածել են կարմիր, կապոյտ, ծիրանի գոյները եւ ճոխ են եղեցիկ ասեղնագործութեամբ. մեծ մասամբ ունեցել են զարդանախշերով գոզնոց, բարեմադրանքներ կրող գոտի եւ զիսահարդարը եղել է բաց գոյն քոյից:

Հայ կինը միշտ ունեցել է ինքնուրոյն ճաշակ, ծեւերի եւ գոյների վայելչութիւն, ներդաշնակութիւն եւ բնածին նրբազգացութիւն գգեստի բերմամբ: Յայկական տարագի զանազան փոփոխակները նման են մեր լեզուի բազմա-

Թիֆլիսի տարագ

թիւ բարբառներին. բոլորն էլ ինքնուրոյն, բոլորն էլ անկրնելի, բայց միևնույն ժամանակ անբաժանելի մասերը կազմում են մի ամբողջութիւն:

Այս իրատարակութեան նպատակն է հաղորդակից դարձնել եւ ծանօթացնել սփիւրքահայ նոր սերունդներին մեր հին պապերի բարձր եւ հարուստ մշակութային պատմութիւնից քաղաքած մի քանի տեղեկութիւնների եւ փոխանցել ոչ հայ ընթերցողին:

Ներկի Ազատեան
Ժընեւ, ապրիլ 2006

գործվածք

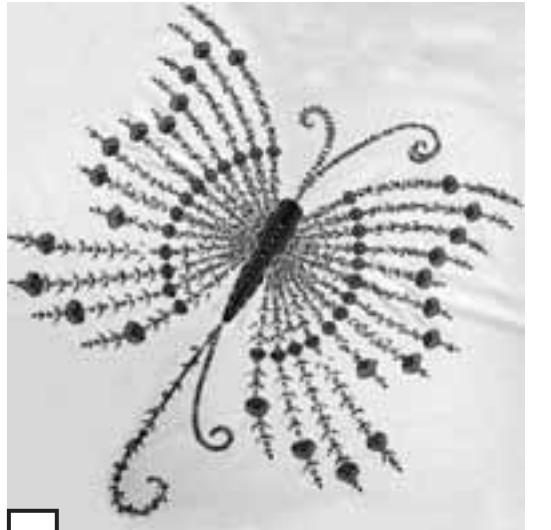
Բնությունը նրա համեստ ժլատ չի եղել: Բայց ինքը՝ Արմինե Յայրապետյանը դա հասկացավ. երբ արդեն անցկացրել էր կյանքի չորս տասնամյակները: Բանաստեղծուին, երգուիի, երգահան, ասեղնագործուի ծննված աշջնակը, որքան էլ զարմանահի է, դպրոցն ավարտելուց հետո ընտրեց նարենատիկոսի մասնագիտությունը: Սովորեց Երեւանի Խ. Արմյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտում, ապա տարիներ շարունակ դասավանդում էր Երեւանի ուսումնարաններից մեկում, հետագայում նաև՝ նոյն ինստիտուտում: Միայն էր երգել, բայց միայն իր համար, հոլգառատ բանաստեղծությունը էր գորում դարձյալ իր համար: Գուցե այդպիս է շարունակեր, եթե կյանքը նրան փորձությունների չենթարկեր, եթե չիմենի ամկախության առաջին տարիների դժվարությունները:

Երեւանում այդ օրերին միակ տաք անկյունը Արմա Խաչատրյանի մեծ դահիճն էր, որ մասնութ Լորիս ճգնավորյա-

նի ջանքերով դարձել էր մի փոքրիկ օազիս, որտեղ մարդիկ ոչ միայն ջերմություն էին գտնում, այլև դասական երաժշտություն վայելում: Մի օր էլ համերգի հետո Արմինե Յայրապետյանի նրբազգաց հոգին տքար ցավից, իսկ ի՞նչ է անմա ինքը, ի՞նչ ունի տալու իր ժողովորդին: Ինքն էլ չինացավ, թե ինչպատճ իր մեջ գոլուստ բարձացրեց վասպուրականց տատիկ-մամիկների տաք երակը, եւ նա ձեռն առավ ասեղն ու թել, որ պետք է վերածվեն ժամանակի, ասեղնագործ կտապմերի, որոնք երգու են, պարող եւ ասմունքոր: Դրանք հյուսված են բարձր ճաշակով, գումային նուր ներդաշնակությամբ, խոր ու իմաստավի կենսափիլիստիքայամբ: Աշխատանքները յուրօդինակ էին եւ անկլունելի, որոնք յոր տարի հետո ցուցարվեցին Արմա Խաչատրյանի անվան համերգաստահում «Քելե՛, լա՛» երգող ասեղնապատկերներ խորագործ:

Ի՞նչու «Քելե՛, լա՛»: Աշխատանքի ինքնում Յայրապետյանի եւ Արմա Խաչատրյանի ասեղնագործության ոճով, որից դրույ են զալիս յոր ծաղկարույնը՝ Ուրիշի ոճով: Դրանց ծաղկերածակները բարձրանում եւ զլիկներն իմաստավորում են «Քելե՛, լա՛» երգի առաջին յոր նուտանը: Յավանաբար անախաղեա է երաժշտական ասեղնապատկեր-քարտեզը, որ դիտողին միախանակ պատվիրում է. «Մի՛ հեռացեք այն երկրից, որի համար ձեր նախնիները կը են, այրուն թափել: Ձեր երջանկությունը արարե՛ք այս հոլովում, Մայսաց հյացքի տակ եւ ոչ թե օտար ափերում...»:

Ուրախային այն է, որ յուրովի տիրապետելով Վանի, Անքարի, Մարաշի, Ուրիայի, Սվագի և այլ վայերի ասեղնագործական դպրոցների նվաճումներին, հյական գոյների ու նախչերի պատմությանը, Արմինեն իր կտապմերում «Երգում է» իր իսկ ձայնով, այսինքն իր գոյներով, իր նախչերով, իր ըմբռնումներով ու ճաշակով՝ դրանով իսկ պահպանելով քուն հյական ասեղնարվեստի հոգին եւ կություն՝ ամհատականության իր ակնահած դրոշն ուշցվածքով: Գոյների ինչպիսի գուսակ, գեղեցիկ, նուր ու հայաբուր խաս, զգացումների մերքին տրամադական կապերի խորախորուր համաձուվածք, ասեղիքի պարզություն ու պարկեշտություն: Նշտ է այսպէս բնութագրելը, իսկ որքան տվայտանք, տքնանք, սեր ու կորով, մերքին տառապանք ու լարում, անքուն գիշերների շարան է ապրել նա, որոնք վերջակետվել են մեջ ու կես, երկու տարուց հետո միայն: Սեր այն հարցին, թե որն է զատոնիքը, որ նա մեկ կտափ վրա աշխատել է երկու տարի, միակ պատասխանը սպասելի էր սերը: Այս, սերն է գոյության միակ առհավատչան, կյանքի գոյատեւումը, խորհուրդը խորին:

Երգու ասեղնապատկերներ

գործվածք

Յայտնի փաստ է՝ ոչ մի խաչքար մյուսին չի կրկնում: «Խաչքար» խորագիրը կրող գործում, որը կատարվել է եկեղենով, այնպիսի վեհություն կա, նուրբ ու անկրկնելի ճաշակ, գոյների խառ, որ բվում է աստվածային մի հրաշքով երկնքից է իջել հենց Վանում, կամ ինքը՝ հեղինակը, այս իսկ գործով խաչքար է դարձել, ծովել նրան ու երգել իր իսկ գրած բառերով...

Ես կուգեի վամք լինեիր Վանա հողում, Ես զիսահակ մոմ վասեի քո խորանում, Ու ծմկաչոր աղորեի եւ քեզ համար, Խաչքար դառնայի իմ կարուտած Վանա հողում:

Ծաղիկները շատ են ու բազմազան, բայց «Երենուկ» առանձնանում է, քանզի Պարույր Սեսակի համանում գործին արժանի մի փայլուն ծնունդ է: Կրկն պոեզիան

նեցու համար՝ առավել խոր վիշտ ու անշեղ մորմոք: Կզա մի օր, որ հայը նորից կտալիքնեցի իր պատմական հողը, եւ ասեղնագործ «Երջանկության բանալին» կրացի Վանի փակված դրաները: Պահանջատիքությունն ու անհերքելի ճշմարտությունը կիարեն, եւ երջանկության բոլոր դրաները կրացվեն մեզ համար:

Բանալու գլխիկը հայո ու մայր թռչումներն են՝ ինքն անտում, բնավեր ձագուլուքուր, որ կարուտով սպասում են հարազատ օջախ վերադառնալու ամեջ հույսի իրականացմանը:

«86400» աշխատանքը մի թիթեն է, որը կառուցված է այդքան էլեմենտներից: Այդ թիթը մեկ օրվա վյայրկյան ները են, եւ ասեղ-

նագործող մտածել է, խորին, թե արյուղը մարդի իր կյանքում այդքան երջանկ վայրկյան ապրե՞լ, թե՞ ոչ: Եթե ապրել է, ուրեմն նա ապրել է մեկ օր: Լուր մտածելու տեղից է տախիս այս աշխատանքը:

Մեկ ուրիշ աշխատանքի տակ սպառակալ ապրել է.

Նայի՛ր այս որդին, ուշակի՛ր մայիր, և տիրակալը հետմահու կյանքի, Ու լավ մտածի՛ր արժե՞ այս կյանքում Պայտա կառուցել ու դիզել ուկի՞ Մարդկանց թռղմելով սոված ու մոլոր, Ու դարձալ բաժին տիրակալ որդին:

Որբա՞ն պետք է մարդը տառապած, ապրած ու իմաստած լինի, որ այս թռուր ստորագում էնորիդ է մորմոք այսպիսի ծեռական հաղորդի: Կյանքի ո՞ր լարիկիթոսում պետք է մոլորի, թիթենի մեկ օրվա կյանքը որքան պետք է լուրջ ու գուգարդի, որդի տիրակալության մասին ինչքա՞ն պետք է խորի, որ ծնունդ տա այսօրինակ լուրջան:

Արմինե Յայրապետյանի գործերի հաջողության բանական էր ներկներին, ամհատի, անսահման, անեզոր, անմարդում, բնությանը, աշխարհին:

Աշխատանքների մեծ մաս երգերի թեմաներով է: Վերջին ժամանակներու Կրմիների նոր մտահացումներով անեղնագործեցին ճայրապատկերներ, բացարի գործերի նորից ինքանի ապելի ապահովությունը: Ակնհայտ է, որ ասեղնագործությունը կարող է կրադարձնել կիրարուսում պետք է մոլորի, թիթենի մեկ օրվա կյանքը որքան պետք է լուրջ ու գուգարդի, որդի տիրակալության մասին ինչքա՞ն պետք է խորի, որ ծնունդ տա այսօրինակ լուրջան:

Կյանք շատ կարծ է, լի փորձություններով, անման են նրանք, ովքեր բարի են, համարձակ, ազնիվ ու անկեղծ, հոգացավ ամեն ինչում, իսկ եթե դրանց ավելանում են նաև Աստվածածու տվածք շնորհները,

ԼՆԴԻՆԱՀԱՅ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՇ ԷԴՄՈՆ Str-Չակոբյանը արժանացել է «Վորլդ Պրես Փոտո» մրցանակին

«Բրեգ» համալսարանի ցուցարահում անցած սեպտեմբերին կայացել է «Վորլդ պրես ֆոտո» միջազգային ամենաճշանավոր լուսանկարչական ամենաճշանակարգությունը՝ 2006 թվականի ամենաճշանակարգությունը: «Բրեգ»-ի ավանդական

մրցանակը այս տարի առաջին անգամ շնորհվել է լուսանկարիչ Էդմոն Տեր-Չակոբյանին:

Նա լուսանկարել է 2005 թ. հունիսի 7-ին մի բանվորի՝ Լոնդոնի մետրոյում տեղի ունեցած պայթյունից ստացված վերերով, այրունություն վիրակապով: Նա իր այս լուսանկարով «Վորլդ պրես ֆոտո-2006» մրցույթում «Կարենոր լուրեր» անվանակարգում ստացել է 3-րդ մրցանակը: Իսկ «Բրեգ»-ում այս լուսանկարն արժանացել է ամենայնա մրցանակին:

Ինչպես հաղորդել է Ստամբուլի «Մարմարա» օրաթերթը, 2005 թ. հուլիսյան այդ օրերում անգլիական ու միջազգային տասը պարբերականներ իրենց առաջին էջում տպագրել էն Էդմոն Տեր-Չակոբյանի այդ լուսանկարը: «Բրեգ»-ի մրցանակի առիթով Էդմոն Տեր-Չակոբյանին հնարավորություն է տրվել առանձին-առանձին ներկայացնելու նաև իր 12 աշխատանքները, որոնք նվիրված են 2005 թ. հունիսի 7-ին Լոնդոնում կատարված ահաբեկչության հետեւանքներին:

«Բրեգ»-ում «Վորլդ պրես ֆոտո» ցուցադրությունները սկս-

ՀԱՅ ՆԿԱՐՉՈՒՇԻՆԵՐԻՆ

«Սիրիակա օգնության խաչ» կազմակերպության 2007-ի պատի օրացույցը նվիրված է հայ կին նկարչությանը: Առանձին մեծադիր է շերում ներկայացված են Երանուի Ասլամազյանի, Արմեն Կալենցի, Լաւրա Ավետիսյանի, Թինա Վարդանյանի, Սոնա Բանոյանի, Արեւիկ Արեւշատյանի, Քնարիկ Հովհաննիսյանի, Մարուսյա Վահրամյանի ստեղծագործությունների վերատպությունները: Օրացույցը ողողված է լույսով ու բարությամբ, որը ճառագում է լավատես եւ ուժեղ հայության գործերից:

Տարկ է նշել, որ Հայեափի հայ համայնքը սփյուռքում եղակիներից է, որ ոչ միայն նախանձախնդիր վերաբերմունք է պահպանում հայ գիր ու գրականության, այլև մշակույթի ու արվեստի նկատմամբ:

մամուլ

Գիր ու գրականության նկատմամբ համատարած անտարբերության մթնոլորտը, որ այսօր տիրում է Հայաստանում, ուղղակիորեն անդրադառնում է նաև մամուլի վրա, հատկապես ամսագրերի: Սրանց հրատարակությունն ի տարբերություն թերթի ավելի ծախսատար է, ուստի ինքնածախսածածկմամբ չի կարող իրականացվել:

2002-ին, երբ լույս տեսավը «Հայ արվեստի» առաջին համարը, ամսագրային հայաստանյան ասպարեզը առանձնապես հարուստ չէ: Գունատիպ ամսագրային ֆորմատ ունեցող երկու ամսագրի կար՝ «Վարկանիշը», որը կարծ լյանք ունեցավ, եւ ավելի նշանակալից «Հայացք Երեւանից» ամսագիրը, որը նույնպես մի քանի տարի է չի տպագրվում:

Այս կետերում նշաներից յուրաքանչյուրն է իր պատճառ-ներն ունի: Օրինակ, պոտենցիալ ընթերցողների մեջ մասը գնողունակ չէ: Կամ, գովազդատուի համար ավելի ծերնտու է հեռուստագովարդ (ավելի մատչելի է եւ մեծ լսարան ունի): Սրանցից բխում է նաև պոտենցիալ հովանավորների անտարբերությունը:

Ամսագրային մամուլի դերի նվազման մեջ փոքր չէ նաև հեռուստատեսության եւ ինտեր-նետի դերը: Սակայն

սրանք հիմնական պատճառ չեն, քանի որ Հայաստանից անհամեմատ զարգացած եւ մեր երկիրի բնակչության թվին համապատասխան բնակչություն ունեցող երկրներում բազմաթիվ ու բազմազան ամսագրեր են հրատարակվում:

Ինչ անել: Կամ եթե հարցն ավելի սուր դնենք՝ «լինե՞լ, թե՞ չլինել»: Ի վերջո, մանուլը դա ընթերցողն է: Եւ մանուլը ինաստագրկվում է, երբ ընթերցող չունի: Իսկ արյոյք այսօր ընթերցող ունի՝ «կին ու բարի» գիրքը: Ցավոք, խնդիրն ավելի խորն ու ընդգրկուն է: Եւ այսօր ամսագրային մամուլի ճգնաժամի մասին խոսելով մենք նպատակ ունենք ուշադրություն հրավիրելու ավելի լայն խնդիր վրա, որի լուծումները պետք է փնտել սկսած դպրոցից մինչեւ բուհ, սկսած հայ մտավորական ների կեցվածքից, մինչեւ մեր երկր օրենսդիր ու գործադիր պաշտոնյաների վերաբերմունքը: Գրագետ սերունդ, գրագետ հասարակություն ունենալու, ի վերջո, ոչ թե պարզ «կարուտախտ» է կամ «բարի ցանկություն», այլ առաջ գնալու նախապայման:

Կ. Մաթեոսյան

ԱՄԱԳՐԱՅԻՆ ՄԱՍՈՒԼԻ ԾԳՆԱԺԱՄԸ

Հաջորդ տարիներին հրատարակված բավականին հաջող երիտասարդական «Ուղեկիցը», մանկավարժների համար նախատեսված «Գիտելիքը», Հայաստանը սփյուռքին ներկայացնելուն կոչված «Հայելի Հայաստանին», կամ կանանց նվիրված «Եվլան» այսօր դադարել են լույս տեսնելուց: Եղել են նաև այլ, ավելի կարճատես «փորձեր»:

Իհարկե, ամեն ամսագիր փակվելու իր ուրույն պատճառներն ունի, բայց գոյուրյուն ունենալու, ի վերջո, ոչ թե պարզ «կարուտախտ» է կամ «բարի ցանկություն», այլ առաջ գնալու նախապայման:

- ընթերցողների թվի կտրուկ նվազում,

ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՄ

Յովսեփ Փուշմանը (Փուշմանյան) ծնվել է 1877 թ. մայիսի 9-ին Դիարբեքիրում: 1888-1894 թթ. սովորել եւ ավարտել է Կոստանդնուպոլիսի գեղարվեստի վարժարանը, ավարտական ցուցահանդեսում շահելով առաջին մրցանակ:

1896 թ. համիլյան կոտորածներից խուսափելու նպատակով նկարչի ընտանիքը տեղափոխվում է ԱՄՆ: 1910 թ. Փուշմանը ուսումը շարունակելու նպատակով գալստ է Փարիզ եւ ընդունվում ժուլիան գեղարվեստի ակադեմիան:

1911 թ. սկսած Փուշմանը սիստեմատիկար մասնակցում է նկարչների ցուցահանդեսներին եւ մեծ ճանաչում ձեռք բերում ինչպես արվեստագետների, այնպես էլ արվեստասերների շրջանում, բազմից նորանակների շահելով:

Հատ հաճախ ցուցահանդեսը բացելուց կարծ ժամանակ անց Փուշմանի ստեղծագործությունները լրիվ վաճառվել են: Նրա շատ գործեր հանգրվանում են Փարիզի, Սյու Յորքի եւ այլ քաղաքների թանգարաններում եւ անհատների հավաքածուներում:

Փուշմանը ամերիկյան արվեստի հորիզոնում երեւաց «քունդ արեւելցու» կեցվածքով, որը կարողացավ արվեստասեր հասարակությանը Արեւելքը ներկայացնել իր ամբողջ գեղեցկությամբ եւ նույր գոյներով:

Փուշմանի արվեստը բարձր են գնահատել ժամանակի արվեստագետներն ու արվեստաբանները: Փարիզի ցուցահանդեսներից մեկում Փուշմանի գործերը դիտելուց հետո արվեստաբաններից մեկը գրել է. «Ուաֆայելից ի վեր քիչ նկարիչներ են հասել նման բարձրության», մեկ ուրիշը գրել է. «Փուշմանի կտավներում չկա մի անկյուն, որի այցելած չլինի արվեստը»:

Փուշմանի գեղարվեստական մտածողության մեջ եւ կիրառած ստեղծագործական միջոցներում միշտ տիրապետող եղել է իրականը: Նա արվեստում չինտենց նոր հրվերին, միշտ վեր դասեց իր ինքնուրույնությունը, անկախությունը եւ ազատությունը, հանուն որի էլ հրաժարվել ԱՄՆ-ի ազգային ակադեմիայում իրեն հատկացված տեղից ու պաշտոնից (1942 թվին):

Փուշմանի աշքի ընկնող գործերից են «Ամյալի արվեստը», «Գրության աստվածութիւնն», «Խաղաղության երգը», «Հավիտենական գարնան վարդը», այժմ Երեւանում գտնվող «Կյանքի ոսկյա մայրամութը», «Կենաց ակունքը», «Նկարչի կոնց շահեց Փուշմանի «Երը իշնում է Երեկոն» գեղանկարը: Նա բացմաժամը ստեղծագործող էր, իսկ ստեղծագործության թեման հիմնականում Արեւելքն է, որի շունչը գգացվում էր նրա վրձնահարվածներից: Փուշմանը գույների մեջ վարպետ էր:

Փուշմանը լինելով ԱՄՆ-ի քաղաքացի եւ մասնակցելով այդ երկրում կազմակերպած բազմաթիվ ցուցահանդեսների, իր արվեստը համարում էր հայկական: 1926

ՅՈՎԱՆԻ ՓՈՒՇՄԱՆ

Նատյուրմորտ. Կննաց ակունք

«Ծեյխի դուստրը» կտավը գնել է «Մետրոպոլիտեն» թանգարանը:

1929 թ. ԱՄՆ-ի ցուցահանդեսներից մեկում, որին մասնակցում էին 250 ամերիկյան նկարիչներ, առաջին մրցանակը շահեց Փուշմանի «Երը իշնում է Երեկոն» գեղանկարը: Նա բացմաժամը ստեղծագործող էր, իսկ ստեղծագործության թեման հիմնականում Արեւելքն է, որի շունչը գգացվում էր նրա վրձնահարվածներից: Փուշմանը գույների մեջ վարպետ էր:

ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՄ

թ. նա եռանդով մասնակցում է Փարիզի հայ նկարիչների «Անի» ընկերության իիմադրմանը, որտեղ միաձայն ընտրվում է ընկերության նախագահ:

1925 թ. Փարիզի ակումբներից մեկում տեղի ունեցած ՅՕԿ-ի միջոցառմանը, որը նախագահում էր մեծանուն գրող Շիրվանցին, համերգ տրվեց հայ շնորհալիների ուժերով, որում Փուշմանը հանդիս եկավ որպես ջութակահար-մենակատար, կատարելով մի շարք հայկական ստեղծագործություններ:

Կտավի առաջ կանգնած նկարելիս, երբ հոգնում էր, հանգստանում էր ջութակ նվագելով:

Բազմաշնորհ նկարիչն իր մահկանացուն կնքեց 1966 թ. Սյու Յորքում:

Ես բախտ եմ ունեցել այցելելու նկարչի արվեստանոց եւ տեսել նրա կտավները: 1974 թ. Սյու Յորքում ապրում էր հանրահայտ «Շերաթոն» հյուրանոցում, երբ ինձ մնտեցան նկարչի երկու որդիները, որոնք արդեն տարեց մարդիկ էին:

Նատյուրմորտ. Կյանքի ոսկե մայրամութը

Հրավիրեցին գնալ իրենց հոր արվեստանոցը, որը գտնվում էր «Կարնեգի հոլ» համերգասրահի 5-րդ հարկում: Ես սիրով այցելեցի եւ տեսա այն հրաշալիքները, որոնք ստեղծվել էին մեծ նկարչի ձեռքով: Նկարները ցույց տալուց հետո նրանք խնդրեցին Հայաստանի համապատասխան կազմակերպություններին փոխանցեն նկարչի գանձերը Հայաստան փոխադրելու իրենց ցանկության մասին: Ես այդ խնդրանքը հայտնեցի համապատասխան մարմիններին, բայց ափսոս, նրանց անտարերության հետեւանքով Փուշմանի կտավները նրա որդիների մահկանացի հետ պարզ չէ ինչ բախտի արժանացան:

Վարդիմիր Նատյուրմորտ
ՀՀ լրագրողների միության անդամ,
ՀՀ մշակույթի վաստակավոր աշխատող

Սկիզբ՝ էջ 20:

Յեղինակի ընտրած ֆակտուրաները համապատասխանում են կոնկրետ թեմային. կամ զգույշ վրձնականությունը, կամ համարձակ քսվածքները նատյուրմորտներում բնակարներում, բնակարներում երբեմն այն ասդիմանի են հասնում, որ կարծես դուրս է գալստ մակերեսի հարթությունից եւ մատուցում մնանականացներուն ապահովությունը ստեղծում է բնակուրությունը, տրամադրությունը: Նկարչությունը աշխատանքներում գործում երանգի կարեւորում գիտական բացատրություն է ձեռք բերում: Անուր կառուցվածքով հորինվածքներում ծավալի մշակումները, լույսի բովանդակալից օգտագործումը տպավորաստեղծ մքնուրուտ են ապահովում: Արհասարակ Թեփելիկյանի գեղարվեստական գիմանցոց հարուստ եւ նպատակային:

Մի հետաքրիր դիտարկում. Թեփելիկյանի նոյնական նատյուրմորտները կարեւի է համարել պատմական ժամանի ստեղծագործությունները: Դա ընկալելի է հատկապես այն գործերում, որոնցում պատկերված են հին հայկական գորգերը, խեցեները, մետաղյա իրերը, նկարչություն համար նվիրական սրբություն դարձած արժաքագի Ավետարանը: Այս շարքին ավելանում են տպիրական բլագու ծաղիկները, սակայն որոնք կարծես առանձին հուշարձաններ լինեն իրենց պատմությամբ: Ուշագրավ է մ.թ.ա. 3 դ. Հայոց թագուհի իրատոյի փառահեղ տեսքը, կամ բազմաֆիզուր մի հորինվածքը, որտեղ Կոմիտասն է եւ ժողովուրդը:

Առանձնակի թեմա են Թեփելիկյանի դիմանկարները. Բարեուղ Վարդանյան, Քեմիկ Պետրոսյան, Օհան Դուրյան, մոր դիմանկարները: Խորաթափանց նկարչության արտաքին նմանությունն նոյնելի է ինչպես ինչպահ լինեն իրենց պատմությամբ: Ուշագրավ է մ.թ.ա. 1 դ. Հայոց թագուհի իրատոյի փառահեղ տեսքը, կամ բազմաֆիզուր մի հորինվածքը, որտեղ Կոմիտասն է եւ ժողովուրդը:

Առանձնակի թեմա են Թեփելիկյանի դիմանկարները. Բարեուղ Վարդանյան, Քեմիկ Պետրոսյան, Օհան Դուրյան, մոր դիմանկարները: Խորաթափանց նկարչության արտաքին նմանությունն նոյնելի է ինչպես ինչպահ լինեն իրենց պատմությամբ: Ես այս շարքին մի փոքրիկ գծակար՝ Թեփելիկյանի աշքերն են, որոնք ուշադիր մի փոքր էլ խիստ հսկում են, զնուում...

Պարուի Թեփելիկյանը նաեւ Ռումիայի նկարիչների միության անդամ է:

Նրա գործերը ցուցադրվել են աշխարհի տարբեր ցուցահանդեսներում, գտնվում են տարբեր հավաքածուներուում:

Կրմեն Գասպարյան
ՀԱՊ-ի հայ գեղանկարի
բաժնի վարիչ

իստանձքային գործունեությունը սկսվել է Սփյուռքահյության հետ մշակութային կապի կոմիտեում, այնուհետեւ անցել է աշխատանքային երկար ճանապարհ. «Գիտելիք» ընկերության հրատարակչական բաժին, մամուլ, խմբագրական գործ եւ հրատարակիչ: Այս սա՝ է իրականությունը: Թե՛ իրավաբանորեն, թե՛ գործնական գետնի վրա հրատարակչության հիմնադիրն է «Գեւորգ Ա. Մոմչյան» հիմնադրամը, իսկ Սրբազն հոր մասնակցությունը եղել է այն «Մուշնի» անունով, իհարկե մեր համաձայնությամբ, կոչելը:

Գրեթե երեք տարի աշխատեցինք Մեսրոպ Աշճյանի հետ, ստեղծեցինք բազում գրեթե, նա դեռ շատ ծրագրեր ուներ, որոնք մնացին կեսկատար: Մենք շարունակեցինք եւ շարունակում ենք իրականացնել Սիբազանի ծրագրերից՝ «Վավերագրեր հայ Եկեղեցու» մատենաշարը եւ մինչ օրս 5 հատոր հրատարակել ենք:

Արդեն երեք տարի է չկա Սրբազնը, իսկ մենք աշխատում ենք այնպես, ինչպես մինչեւ 2001թ.: Այդ ընթացքում հրատարակել ենք շուրջ 53 անուն գիրք, որոնց գերակշիռ մասը հովանավորվել է Գյուլբենկյան հաստատության կողմից, որի հայկական բաժնի տնօրեն տիտղ Զավեն Եկավյանը գրասեր ու գիրք գնահատող մտավորական է, եւ երբ տեղեկանում է, որ նախատեսում ենք որեւէ արժեքավոր գիրք հանձնել ընթերցողի դատին, դրվատում, խրախուսում ու հովանավորում է տպագրությունը: Պատահական չէ, որ նա մի քանի գրադարան է հիմնել Փարիզում, Լիբանանում, Հայեպում, եւ որ ամենակարեւորն է, Գյումրիի «Թռչունյան տուն» մանկատան գրադարանը, որը մեր մանուկները կոչել են նոյն Զավեն Եկամյանի անունով:

Վերջում կուգենայի ասել. «Սուլդին» ուրախ է, որ իր անունը կապվում է երջանկահիշտակ Սրբազն հոր հետ եւ առավել հպարտ, քանի որ անցնող տարիներին ծնվել է շատ արժեքավոր գրականություն: Կարծում ենք՝ հուսախար չենք անում ո՞չ մեր հեղինակներին, ո՞չ հովանավորներին եւ ոչ էլ մեր ընթերցողներին:

ԻՉԱԽԱՆ ՄԵՂԱՍԻ

Մայր աթոռ Սր. Էջմիածնի կարեւորագույն սրբություններից մեկն է Իշխան սեղանը: Այն խորհրդանշին է աստվածային նախախնամությամբ կանխորոշված հայոց քահայանապետության աթոռի եւ հավատքի տաճ հիմնադրման, որի տեղը ցույց է տվել մեր առաջին հովվասպետի տեսիլքում հայտնված «այր մի ի կերպարան» լրտույ», ինչպես գրում է Ազաթանգեղոսը:

մի բան ակնհայտ է, որ առաջին նկարազարդումը կատարվել է Նաղաշ Յովնաթանի որդիներ Յակոբի (1685/90-1757) եւ Յարությունի (18-րդ դ. առաջին կես) ձեռքով, որոնք սկզբում իրենց հոր հետ, հետագայում (Նաղաշի մահից հետո) միասին շարունակել են նրա սկսած Մայր տաճարի նկարազարժման գործը: Երկրորդ անգամ այն նկարազարդել է Յակոբի որդի Յովնաթանը (1730-1801/02): Յովնա-

Իշման սեղանի վրա բարձ-
րացող շինությունը կառուցվել է 17-
րդ դարի վերջին Եղիազար Ա Այն-
քապի կաթողիկոսի օրոք, որը
փաստում է կառուցյալ ներքեւում
փակցված արձանագրությունը.
«Մարմարակերտ չորեքին փիւնքը
եւ գմբեթս այս կառուցեալ ի վերայ
Սրբոյ Միածնակ Սեղանոյ Մայր
Տաճարի ի կաթողիկոսէն Եղիազա-
րու Այնքապից 1681-1691»: Սեկ
դար հետո Էջմիածնի Մայր տա-
ճարի հիմնանորոգման եւ նկարա-
գարդման ժամանակ Ղուկաս Ա
Կարմեցի (1780-1799) կաթողիկո-
սի հանձնարարությամբ այն նորից
նկարագարդվում է:

Թանյան նկարիչների տոհմի այս
նշանավոր վարպետին ժամանա-
կակիցները կոչել են «անուանի
շօռքեցի գեղեցկանկար եւ քաջա-
գործ, շնորհալի պատկերահան
եւ ծաղկանկար», որը հայոց կաթո-
ղիկոսների հրավերով Թիֆլիսից
1760-1786 թվականների ընթաց-
քում պարբերաբար եկել է Էջմիա-
ծնի եւ ավարտին հասցել Մայր
տաճարի նկարագարդումը: Նա
նորոգել է իր նախորդների ստեղ-
ծած եւ ժամանակի ընթացքում
«հնացեալք եւ անգեղացեալք»
պատկերները եւ նկարել նորերը՝
ամբողջացնելով Մայր տաճարի
համար նախատեսված պատկե-

Իշման սեղանը 2001 թվականին Գրաբեգին Երկրորդ Ամենայն Հայոց կարողիկոսի հրամանով տեղափոխվել է Երևանի Սրբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցի, որի տակ ամբողջական պահպան է համարվում:

փոփած են Լուսավորչի մասունք-ները, ինչպես արձանագրության մեջ է գրված. «...ըստ գմբեթս, որն եւ սեամբըն իւրեղովք ամպահովա-ծի եղիշին սրբազան նշխարացն, ամեն»:

Իշխան սեղանի մկարազար-դումները պատկերագրական եւ ոճական առումով ներդաշնակել են Սայր տաճարի հարդարանքին՝ կազմելով նրա ամբողջության մի մասը: Գմբեթը ներսից ծեւավոր-

Իշման սեղանը չորս մարմա-
րե սյուներով, կամարակապ, ուղ-
ղանկյունի ոչ մեծ կառույց է, որի
վրա բարձրանում է ութանիստ թճ-
բուկով եւ խաչքանդակ վեղարով
զմբեթը: Դատկանշական է այն, որ
կառույցի առանձին մասերի ճար-
տարապետական լուծումներն ու
համաշափությունները կրկնում են
խաչածեւ կենտրոնագմբեթ եկեղե-
ցու տիպի հիմնական գծերը: Կա-
ռուցելու ժամանակ ինչպիսին է եղել
իշման սեղանի մկարազարդու-
մը, դժվար է ասել, քանի որ գրա-
վոր աղբյուրներում այդ մասին
տեղեկություններ չկան: Սակայն

ված է շրաբքարային (ստալակտի-
դե) զարդաքանդակներով եւ նկա-
րազարդված, որը թողնում է գումա-
գեղ քարերի տպավորություն: Սպի-
տակ, սլացիկ մարմարե այուների
վրա բարձրացող ուղղանկյունին
եւ չորս կամարները վերցված են
նուրբ ծաղիկներից կազմված նեղ
զարդագոտու մեջ: Դրա ներսում
առագաստ հիշեցնող եռանկյունի-
ները, ինչպես եւ վերեւի թմբուկի
նիստերը ծածկված են փափուկ
կորագծերով շարունակվող գու-
նագեղ, դեկորատիվ ծաղկանկար-
ներով, որոնք նման են Մայր տա-
ճարի պատերի վրա նկարվածնե-

ԵԿԱՐԱԶԱՐԴՈՒՄՆԵՐԸ

ին: Կարմիր Եղրազծով ծաղկան-կար խորքից առանձնացված ծեւա-վոր կամարների տակ, եռանկյու-նիների վրա թշնամեւերի մեջ առ-նված հրեշտակի մեկական գլուխ է նկարված, իսկ թմբուկի նիստերին՝ Հայր Աստծո, Քրիստոսի, աղավ-նակերպ Սր. Յոգու, Աստվածամոր եւ չորս ավետարանիների պատ-կերները: Նկատենք, որ կամարնե-րի նման ծեւավորումը հիշեցնում են Մայր տաճարի նկարազարդու-մը: Ավագ խորանի բեմի ծակատա-մասի վրա նմանատիպ կամարնե-րի տակ են պատկերված մանուկ Հիսուսը գրկին Աստվածամայրը եւ առարյալները:

Թմբուկի նիստերի պատկերների ընտրությունն ու դասավորությունը պայմանավորված են հայոց եկեղեցու դավանաբանության հիմնադրույթներով եւ արտահայտում են պաշտամունքի առարկաների նկատմամբ ունեցած ավանդական մոտեցումները: Այսպես. Ավագ խորանի կողմը նայող նիստի վրա՝ մանուկ Յիսուսը գրկին Աստվածամոր, նրա կողքի երկուական նիստերին՝ չորս ավետարանիչների եւ արեւատյան կողմում՝ Սր. Երրորդությունը ներկայացնող պատկերներն են տեղավորված:

Հովհանքանի ստեղծագործությունը հիմնվելով հայ մշշնադարյան արվեստի՝ դարերի ընթացքում նշակված ու բյուրեղացած ավանդների վրա, միաժամանակ արտացոլում է իր դարաշրջանի

աղավնու կերպարանքով Սր.
Նորի նմանատիպ լուսապսակի
մեջ է եւ Քրիստոսի շուրջը ճաճան-
չավոր փառապսակ է այն դեպքում,
որ նյութներն ունեն կարմիր եզրա-
գծով ու կեգորյն լուսապսակ, ինչ-
պիսին Մայր տաճարում գտնվող
տերունական տեսարաններում է
նկարված:

Դասական պատկերագրությամբ են առանձնանում չորս առաջալների պատկերները, որոնք միշնադարյան արվեստում տարածված ծեւով ներկայացված են իրենց խորհրդանշաններով։ Տրանցից ամենաերիտասարդը՝ Հովհաննեսը, ինչպես ավետարանական տեսարաններում (օրինակ՝ «Խորհրդավոր ընթրիթ»), այստեղ նույնպես պատանու տեսքովէ՝ Երկար մազերն ուսերին, դեմքին՝ աստվածային սիրո ու հոգեւոր անդորրի արտահայտություն, կողքին՝ արձիկ։ Ծերունազարդ Մատթեոսը պատկերված է սրբանկարչության մեջ ընդունված ծեւով՝ իրեալականացված դիմագծերով ու տարիքի համեմատ երիտասարդ դեմքով, խաղաղ ու ոգեշնչված արտահայտությամբ, որը համապատասխանում է Սբ. Գիրքը գոգին, գրելու պատրաստ դիրքին։ Եւ Աստծո հետ կապն արտահայտվում

Մատքեսով խորհրդանշ հրեշտակի ինքնատիկ շարժման միջոցով։ Նրա՝ վերեւ բարձրացված ծեռքի ցուցանատն ուղղված է Երկինք, իսկ ձախ ծեռքը դրված է ավետարանիչի՝ գրիշ բռնած ծեռքի վրա։ Նրանց մարմնները, ինչպես մյուս տեսարաններում է, տրված է բնական տեսքով ու համաշափություններով, որի պատկերմանը նպաստում են մարմնի բաց մասերի, շապիկի հետ ծալված թեւքի բացվածքում ցուցադրված ծեռքերի անկաշկանդ շարժումները։

Հովհանքանը, պահպանելով հագուստների ավանդական գունային կառուցվածքը եւ համադրումները (հյութեղ կարմիրը՝ թափշի կանաչին, կապույտը՝ ոսկեղեղինին), ինքնատիպ վերաբերմունք ունի ծալազարդման նկատմամբ: Վզի տակ խորը բացվածքով շապիկները եւ մի ուսը ծածկող թիկնոցները տրված են բարդ ռիթմով եւ մի կողմի վրա հավաքված ծալազարդումով կամ օդի մեջ ծածանվող եղբերով, որոնց ձեւավորումը կրում

«Սարգիս Խաչենց»
հրատարակչության
հերթական նվերը հայ
արվեստաբերին
Եժեն Ղելակուա,
«Երկեր արվեստի
մասին» (ֆրանսերենից
թարգմանեց եւ
ծանոթագրեց՝
Ղեղիկ Բախչինյան,
առաջարանը՝
Պողոս Քայքյան),
Փրինտինգո,
Երևան, 2006:

Հայ
ճարտարապետության
98-ամյա նախապետ,
ակադեմիկոս
Վարազգատ
Ղարությունանի
հերթական
հուշապատում՝
«Կյանքին
քառուղիներում»,
գիրք Երկրորդ,
«Դար» հրատ.,
Երևան, 2007:

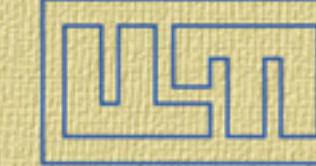

Ի ծնն տաղանդավոր
արվեստի մարդկանց՝
հրաշամաննույների
մասին է պատմում
մեծերին ու փոքրերին
հասցեագրված
ուշագրակ գրքով։
Ղամիել Երաժիշտ,
«Դրաշամանույներ»,
Երևան,
«Ծիծեռնակ», 2007։

- բովանդակություն**
- 3 Խմբագրական
 - 4 Սարգիս Սիրայելյան, Գեղորգ Բաշինցաղյանը եւ մենի
 - 7 Անի Ավագյան, Արա Սարգսյան
 - 9 Եգիոնահայ բանդակագործ Սարգիս Թոսունյան
 - 10 Սարինա Եղիազարյան, «Վահան Թերեյան»
մրցանակաբաշխություն-2007
 - 12 Դանիել Երաժիշտ, Խորեն Դայանի հիշատակին
 - 14 Համերգ-երեկո Աղամ Խուլոյանի հիշատակին
 - 16 Սոնիկ Մելիքոնյան-50
 - 18 Լիլիթ Սարգսյան, Սարգիս Սուրայյան. կեսդարյա
սեղծագործական ուղին
 - 20 Արմեն Գաստարյան, Պարուիի Թեփելիկյան
 - 22 Հայկական Տարագին նվիրված արժեքավոր
իրատարակություն
 - 24 Կարինե Սիրայելյան, Երգող ասեղնադատակերներ
 - 27 Կարեն Սաքելոսյան, Ամսագրային մամուլի ճգնաժամը
 - 28 Վլադիմիր Նավասարդյան, Հովսեփ Փուսման
 - 30 Վահագն Սարաբյան, Նկարչուի Դիոնէ Հարությունյան
 - 31 «Սուլինի» իրատարակչությունը
 - 32 Քսարիկ Ավետիսյան, Իցման սեղանի նկարագրությունները
 - 34 Գագիկ Սարգսյան, Արուճի բազիլիկի հնագիտական
հետազոտությունը
 - 6, 15, 26, 38 Սաւակությին լուրեր

Հապալուհի առաջին էջին՝
ժամանակ, «Պարուիի», 1979 թ.

ԱՐԱՄԵ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՅԻ
ARAME ART GALLERY

Հայ անվանի գեղանկարիչների
ստեղծագործությունների
ցուցահանդես-վաճառք

Ո-ուրեն Արովյան
Էմիլ Գազագ
Սարգիս Համալբաշյան
Գևորգ Եղիազարյան
Տարոն Մուրադյան
Արմեն Գևորգյան
Ծոթա Ռոկանյան
Ավետիք Չքչյան
Մարատ Մարգարյան

Վաճառված աշխատանքների հետ
տրվում են դրանց
իսկությունը հաստատող փաստաթղթեր
և արտահանման արտոնագրեր։
Առարումն անվճար է։

Արմեն Գևորգյան «Մրցույթ»

Բաց է ամեն օր, ժամը 11.00-ից 20.00-ը

ՀՀ, 375002, Երևան,
Ամիրյան, 13

ԱՐԱՄԵ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՅԻ
E-mail: arameart@arminco.com

Հեռ.: (374 1) 53 92 65

Բջջ.: (374 9) 41 69 27

<http://www.aramegallery.com>

DISCOVER ARMENIA

WITH CARAVAN TOURS

Hotels in Armenia at discount rates

Accommodation at private apartments

In and out transfers (airport - hotel - airport)

Guided sightseeing tours in Armenia and Karabakh

Cultural tours and events (concerts, museums, theatres)

Car and bus rental (with chauffeur)

National and continental meals

Catering services

Shopping assistance

Professional experienced interpreters

Visa assistance

